

Національна академія аграрних наук України
Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла

Міністерства аграрної політики та продовольства України
Білоцерківський національний аграрний університет

На правах рукопису

КОЧМАРСЬКИЙ ВАЛЕНТИН СЕРГІЙОВИЧ

УДК 633.11«324»:631.527:631.526.32:631.524.85(477.41)

**СТВОРЕННЯ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ ТА СОРТІВ ПШЕНИЦІ
М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА ПІДВИЩЕНУ АДАПТИВНІСТЬ
ДЛЯ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ**

06.01.05 – селекція і насінництво

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора
сільськогосподарських наук

Науковий консультант:
Васильківський Станіслав Петрович,
доктор сільськогосподарських наук,
професор

Миронівка – 2013

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ, АДАПТОВАНИХ ДО УМОВ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ	Ошибка! Закладка не определена.
1.1. Стан і проблеми адаптивної селекції	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Світові генетичні ресурси як вихідний матеріал для селекції пшениці	Ошибка! Закладка не определена.
1.3. Проблеми селекції на зимостійкість	Ошибка! Закладка не определена.
1.4. Селекція на стійкість до хвороб	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 1	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2 УМОВИ, МАТЕРІАЛ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Характеристика ґрунтово-кліматичних умов	Ошибка! Закладка не определена.
2.1.1. Ретроспективний аналіз погодних умов за 1980–2010 рр.	Ошибка! Закладка не определена.
2.1.2. Погодні умови уроки проведення досліджень	Ошибка! Закладка не определена.
2.2. Матеріал та методика досліджень	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 3 ЕВОЛЮЦІЯ ЗМІН МОРФОЛОГІЧНИХ ОЗНАК І ВЛАСТИВОСТЕЙ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ МИРОНІВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ	Ошибка! Закладка не определена.
3.1. Зміна врожайності та адаптивних властивостей пшениці озимої в результаті селекції.....	Ошибка! Закладка не определена.
3.2. Зміна параметрів елементів структури врожайності під впливом селекції	Ошибка! Закладка не определена.
3.3. Аналіз кореляційних зв'язків між елементами структури врожайності	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 3	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 4 СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГЕОГРАФІЧНО ВІДДАЛЕНИХ СОРТОЗРАЗКІВ СВІТОВОЇ КОЛЕКЦІЇ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	Ошибка! Закладка не определена.

- 4.1. Потенціал зразків пшениці м'якої озимої світового генофонду за тривалістю вегетаційного періоду..... **Ошибка! Закладка не определена.**
- 4.2. Потенціал урожайності генетичного фонду ранньостиглих зразків пшениці м'якої озимої..... **Ошибка! Закладка не определена.**
- 4.3. Селекційна цінність зразків пшениці м'якої озимої світового генофонду, виділених за висотою рослин і остистістю колосу**Ошибка! Закладка не определена.**
- 4.4. Географічно віддалені зразки пшениці озимої, як вихідний матеріал для селекції **Ошибка! Закладка не определена.**
- Висновки до розділу 4 **Ошибка! Закладка не определена.**

РОЗДІЛ 5 СТВОРЕННЯ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ НА ПІДВИЩЕНУ АДАПТИВНІСТЬ ЗА ГОСПОДАРСЬКО ЦІННИМИ ОЗНАКАМИ**Ошибка! Закладка не определена.**

- 5.1. Селекція на підвищення зимостійкості і морозостійкості**Ошибка! Закладка не определена.**
- 5.2. Селекція пшениці озимої на підвищену стійкість до ураження хворобами**Ошибка! Закладка не определена.**
- 5.2.1. Підбір вихідних форм для схрещування**Ошибка! Закладка не определена.**
- 5.2.2. Закономірності домінування та успадкування групової стійкості пшениці озимої..... **Ошибка! Закладка не определена.**
- 5.3. Селекція сортів пшениці м'якої озимої на підвищену адаптивність за показниками якості зерна..... **Ошибка! Закладка не определена.**
- 5.3.1. Селекція сортів пшениці м'якої озимої на продуктивність та якість зерна**Ошибка! Закладка не определена.**
- 5.3.2. Адаптивність перспективних ліній пшениці м'якої озимої за рівнем продуктивності та якості зерна..... **Ошибка! Закладка не определена.**

Висновки до розділу 5 **Ошибка! Закладка не определена.**

РОЗДІЛ 6 РЕЗУЛЬТАТИ ТА СХЕМИ СТВОРЕННЯ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА ПІДВИЩЕНУ АДАПТИВНІСТЬ**Ошибка! Закладка не определена.**

- 6.1. Урожайність та статистичні параметри мінливості новостворених сортів пшениці озимої..... **Ошибка! Закладка не определена.**

6.2. Характеристика та схеми створення високопродуктивних сортів пшениці озимої.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до розділу 6	Ошибка! Закладка не определена.
ВИСНОВКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ ТА ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	Ошибка! Закладка не определена.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	14
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Зернове господарство України, як провідна життєзабезпечуюча аграрна галузь, становить основу розв'язання продовольчої проблеми, розвитку національного агропродовольчого ринку та входження у світовий зерновий ринок.

Нарощування виробництва зерна високої якості та стабілізація його по роках – одна з основних проблем сучасного сільського господарства. Серед зернових найважливішою продовольчою культурою України є пшениця м'яка озима. Зерно є національним надбанням України, а його достатня кількість необхідної якості – один з найважливіших факторів стабільності економіки держави.

У комплексі заходів, які сприяють стабілізації виробництва зерна пшениці в Україні важлива роль належить генетичному чиннику – сорту. Ефективність отримання стабільно високого рівня урожайності даної культури лімітується дією біотичних та абіотичних чинників довкілля, які в процесі глобальних змін клімату з кожним роком все більше стосуються і України. Тому створення сортів пшениці озимої з високим рівнем адаптивності, тобто, здатності сорту давати стабільні врожаї за різних погодних умов, є актуальним.

Селекція – найдешевший, найефективніший, екологічно безпечний фактор підвищення та стабілізації виробництва продукції рослинництва, у тому числі й зерна пшениці, та поліпшення її якості. Зростання урожайності пшениці з кожною сортозміною зумовлено селекційно-генетичним удосконаленням нових сортів і впровадженням їх у виробництво. Зростання урожайності всіх культур за останні 50 років, у тому числі й пшениці озимої, на 55–70 % зумовлено використанням у виробництві нових високопродуктивних сортів.

Генетичний потенціал продуктивності сортів може забезпечувати у виробництві врожай до 6,0–7,0 т/га, а у сприятливі роки – значно вищий. Однак реальна врожайність пшениці озимої залишається невисокою

внаслідок порушення технології вирощування інтенсивних сортів, а також через те, що не всі сорти захищені механізмами гомеостазу, тому значною мірою піддаються негативній дії лімітуючих факторів навколишнього середовища [349]. Досягнутий рівень виробництва зерна в Україні ще значно відстає від рівня передових країн світу і не задовольняє потреби у високоякісному продовольчому зерні.

Враховуючи, що в Україні потенціал урожайності сучасних сортів використовується на 20–50 %, до повної реалізації їх біологічних можливостей ще є значний резерв нарощування виробництва зерна шляхом розробки та вдосконалення сортових технологій вирощування [318, 370]. Адже генотип сорту функціонує у конкретних умовах агрофітоценозу, що створюються технологічними прийомами в конкретних екологічних умовах.

Важливим чинником підвищення рівня реалізації потенціалу врожайності пшениці озимої є створення та впровадження у виробництво нових високопродуктивних і пластичних, з високим рівнем гомеостазу сортів, що мають високий рівень генетичного захисту врожаю від несприятливої дії абіотичних і біотичних факторів середовища та спроможні максимально реалізувати потенціал урожаю в поєднанні з високою якістю зерна.

Актуальність теми. У проблемі підвищення врожайності та стабілізації виробництва зерна пшениці визначальними є три нерозривно взаємопов'язані фактори «генотип сорту – насіння – технологія вирощування», серед яких неможливо виділити більш або менш важливі. Тому створення агроекологічно й технологічно цінних сортів, які поєднували б високий потенціал урожайності з генетично детермінованою стійкістю до хвороб є одним з актуальних завдань сучасної селекції пшениці м'якої озимої.

Значний вклад у розвиток селекційних досліджень пшениці м'якої озимої в різні роки зробили В. М. Ремесло, Ф. Г. Кириченко, П. П. Лук'яненко, С. П. Лифенко, М. А. Литвиненко, В. В. Моргун, А. П. Орлюк, В. В. Шелепов, В. В. Базалій, В. М. Тищенко та багато інших.

Проте глобальні зміни клімату в останні роки загострили ряд актуальних проблем у технології адаптивної селекції, а саме: створення сортів високоінтенсивного типу з підвищеними адаптивними властивостями, стійких до несприятливої дії абіотичних та біотичних чинників. Особливістю адаптивної селекції є орієнтація не лише на поєднання високої продуктивності й екологічної стійкості у процесі створення сортів, а й на системний підхід до реалізації потенціалу їх продуктивності.

Ефективність селекційної роботи визначається багатьма факторами, однак проблема створення вихідного матеріалу в сучасній селекції виступає на перше місце. Подальше підвищення ефективності селекції пшениці потребує поглибленого використання генетичних закономірностей успадкування ознак і розробки на цій основі методичних підходів його вдосконалення. Тому пошук шляхів удосконалення методів створення та використання генетичного різноманіття вихідного матеріалу є актуальним напрямом досліджень у сучасній селекції. Цінність вихідного матеріалу полягає в його генетичному різноманітті. З цієї точки зору сорти вітчизняної і зарубіжної селекції є цінним вихідним матеріалом.

Саме тому, комплексний аналіз змін морфотипів рослин пшениці м'якої озимої та адаптивних властивостей вітчизняних сортів в результаті селекції та інтродукованих сортозразків міжнародних генетичних колекцій, пошук джерел цінних господарських ознак, залучення їх для створення вихідного матеріалу, а на його базі сортів з високим урожайним та адаптивним потенціалом є актуальним напрямом наукових досліджень в селекції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу автор виконував особисто в 2005–2011 рр. у Миронівському інституті пшениці імені В. М. Ремесла Національної академії аграрних наук України (МІП) та Білоцерківському національному аграрному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України в рамках науково-технічних програм:

– „Генетичні ресурси рослин”, завдання 2006–2010 рр. «Сформувати ознакові колекції генетичних ресурсів м’якої та твердої пшениці і ячменю для Центрального Лісостепу України, виділити сорти-еталони» (номер державної реєстрації 0106U006330) і завдання 2011 р. «Науково обґрунтувати та провести інтродукцію цінних зразків генофонду рослин з метою створення джерел і донорів господарських ознак, сформувати ознакові колекції озимої та ярої пшениці, озимого та ярого ячменю для центрального Лісостепу України» (номер державної реєстрації 0111U002736);

– «Зернові культури» підпрограма I, завдання 2006–2010 рр. «Вивчити вплив абіотичних, біотичних і антропогенних факторів на урожайність, посівні якості та врожайні властивості насіння озимої пшениці та вдосконалити технологію виробництва насіння нових сортів для умов правобережного Лісостепу України (№ державної реєстрації 0106U005874); 2008-2010 рр. «Теоретично обґрунтувати та розробити науково-методичні підходи створення екологічно-пластичного сорту озимої м’якої пшениці на основі використання штучного комплексного інфекційного фону патогенів та мутагенезу» (№ державної реєстрації 0108U000778); завдання 2011 року «Удосконалити методи селекції пшениці озимої з використанням оцінки взаємодії генотипу з умовами навколишнього середовища щодо створення сортів універсального типу (врожайністю 8-9 т/га, за показниками якості зерна – цінних та сильних, стійких до біотичних та абіотичних факторів)» (№ державної реєстрації 0111U002737) і «На основі удосконалення методів традиційної селекції озимої пшениці і нових перспективних заходів підвищення її ефективності створити сорти універсального типу з потенціалом урожайності більше 10 т/га, стійкі до стресових факторів середовища, з груповою стійкістю до основних хвороб пшениці та високою якістю зерна» (№ державної реєстрації 0111U002749).

Основна мета досліджень – комплексне вивчення і виділення найбільш цінного вихідного матеріалу та створення нового селекційного матеріалу і сортів пшениці м’якої озимої з високим генетичним потенціалом

урожайності, адаптивності та стійкості до абіотичних і біотичних чинників для умов Лісостепу України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі задачі:

- провести ретроспективний аналіз динаміки погодних умов у зоні діяльності Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України для корегування на перспективу селекційних програм у зв'язку з потеплінням клімату;

- методом комплексного аналізу виявити закономірності й особливості змін морфотипу рослин та їх вклад у підвищення продуктивності сортів пшениці м'якої озимої миронівської селекції;

- дослідити характер зміни адаптивних властивостей сортів з підвищеною зерною продуктивністю, дати оцінку гомеостатичності врожайності та її складових;

- встановити особливості варіювання, визначити селекційний диференціал, генетичне зрушення та рівень зв'язків між основними елементами структури врожаю сортів пшениці м'якої озимої миронівської селекції;

- удосконалити методичні підходи щодо критеріїв добору на зернову продуктивність, підвищену зимостійкість та стійкість до хвороб на різних етапах селекційного процесу;

- дати комплексну оцінку колекційних сортів і зразків, виділити кращі джерела, донори і перспективні зразки з світової колекції за окремими господарсько цінними ознаками (продуктивності, стійкості до листових хвороб, морозостійкості, вмісту білка, якості зерна) для створення вихідного матеріалу та сортів, пристосованих до умов Лісостепу;

- створити новий вихідний матеріал і на його основі нові сорти з підвищеною продуктивністю та якістю зерна, з високою комплексною стійкістю до хвороб та абіотичних стресів.

Об'єкт дослідження: закономірності та особливості мінливості й успадкування господарсько цінних ознак пшениці м'якої озимої, механізми

їх пластичності, гомеостатичності й адаптивності до абіотичних і біотичних чинників.

Предмет дослідження: вихідний матеріал і сорти пшениці м'якої озимої, оцінка та добір на підвищену адаптивність, продуктивність і якість, зимостійкість та стійкість до комплексу хвороб для умов Лісостепу України.

Методи дослідження. Загальнонаукові (гіпотеза, абстрагування, моделювання, узагальнення та ін.), згідно яких проводився ретроспективний аналіз, формувались схеми і використовувались методи досліджень, оцінювались їх результати. Польові методи (гібридизація, індивідуальний добір, порівняльні випробування, фенологічні спостереження, оцінки та обліки) – для створення генетичного різноманіття, виявлення різниці між селекційними номерами, встановлення впливу абіотичних та біотичних факторів на ріст і розвиток рослин, продуктивність. Лабораторні методи: вимірювально-вагові – визначення біометричних показників рослин; штучне проморожування – оцінка рівня морозостійкості гібридного, селекційного матеріалу і сортів; біохімічні – визначення вмісту білка, седиментації, сили борошна. Математично-статистичні (дисперсійний, варіаційний, кореляційний та регресійний аналіз, параметри стабільності та пластичності) – визначення модифікаційної й генотипової мінливості, залежностей між окремими ознаками, достовірності результатів, адаптивного потенціалу.

Наукова новизна одержаних результатів. Базуючись на ґрунтовному ретроспективному аналізі та власних експериментальних дослідженнях уперше встановлено тенденції зміни елементів продуктивності (кількості зерен, маси зерна з головного колоса, маси 1000 зерен) та особливості зв'язків між ними та врожайністю у сортів пшениці озимої миронівської селекції різних років створення, на основі яких уточнено факторіальні ознаки при доборах вихідного матеріалу для створення високопродуктивних сортів, адаптованих до умов Лісостепу.

З поєднанням різних математично-статистичних підходів визначено параметри стабільності і пластичності нових сортів пшениці м'якої озимої та

основні селекційно-цінні ознаки, які зумовлюють продуктивність та якість зерна, виявлені фенотипові кореляційні зв'язки між ними та елементами продуктивності рослин, які придатні для добору цінних генотипів, визначено параметри мінливості та успадкування головних адаптивних ознак новоствореного вихідного матеріалу.

Виділено зі світового генофонду нові джерела та донори стійкості до біотичних та абіотичних чинників, теоретично обґрунтовано шляхи залучення їх для створення вихідного матеріалу, а на його основі – нових сортів з підвищеним адаптивним потенціалом.

Встановлено принципи добору батьківських форм для гібридизації шляхом проведення різних типів схрещування та виділення джерел і донорів господарсько-цінних ознак і властивостей.

Удосконалено спосіб оцінки й добору морозостійких форм пшениці озимої, який дозволяє визначити генетично обумовлену морозостійкість сорту, яка формується за природних умов загартування.

Вперше в умовах регіону експериментально доведена ефективність комплексного використання принципів добору та селекційних оцінок при створенні нового вихідного матеріалу та сортів пшениці озимої м'якої з підвищеним адаптивним потенціалом.

Практичне значення одержаних результатів. На основі проведених експериментальних досліджень вдосконалено методи оцінки і добору високопродуктивних генотипів пшениці м'якої озимої за окремими чи комплексом адаптивних ознак для Лісостепу України в умовах змін клімату. Розроблено методичні підходи щодо оцінки продуктивності і адаптивності селекційного матеріалу, сортів пшениці м'якої озимої і залучення їх до гібридизації.

Виділено нові джерела підвищеного адаптивного потенціалу та створено новий вихідний матеріал, який використовується у відділі селекції зернових культур Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України для прискореного створення якісно нових

високопродуктивних сортів пшениці м'якої озимої.

Удосконалений спосіб оцінки й добору морозостійких форм пшениці озимої (Патент на корисну модель №38732, опубліков. 12.01.2009 р.) широко використовується у селекційному процесі Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України.

Створено у співавторстві 11 нових сортів пшениці м'якої озимої. З них на Державн сортовипробування України передано сорти – Оберіг Миронівський Світанок Миронівський, Миронівська золотOVERХА, на Державне сортовипробування Російської Федерації – Демиро 100, Миронівська василькова, Миронівська колосиста, Миронівська зерниста, Миронівський стандарт і Миронівська короткостеблова.

Сорт пшениці м'якої озимої Легенда Миронівська внесений до «Державного реєстру сортів придатних до поширення в Україні», сорт Миронівська 100 включений в «Государственный реестр селекционных достижений, допущенных к использованию» Російської Федерації.

Особистий внесок здобувача. Дисертант особисто провів інформаційний пошук, узагальнив аналіз вітчизняних та зарубіжних публікацій, обрав напрям досліджень. За допомогою наукового консультанта визначив задачі й розробив програму досліджень. Безпосередньо проводив дослідження за темою дисертаційної роботи в польових і лабораторних умовах, виробничому випробуванні сортів. Проаналізував та узагальнив результати експериментальних даних, сформулював висновки та підготував до друку наукові праці і дисертаційну роботу. Частка авторства у нових сортах пшениці м'якої озимої становить: Легенда Миронівська – 10 %, Оберіг Миронівський – 20 %, Світанок Миронівський – 15 %, Миронівська золотOVERХА – 25 %, Демиро 100 – 5 %, Миронівська 100 – 5 %, Миронівська василькова – 10 %, Миронівська колосиста – 10 %, Миронівська зерниста – 35%, Миронівський стандарт – 10 %, Миронівська короткостеблова – 15 %.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертаційної роботи оприлюднено та обговорено на V державній науково-практичній конференції

«Аграрна наука – виробництву» (м. Біла Церква, 2006 р.); II Вавиловській міжнародній конференції «Генетические ресурсы культурных растений в XXI веке: состояние, проблемы, перспективы» (м. Санкт-Петербург, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми підвищення адаптивного потенціалу системи рослинництва у зв'язку зі змінами клімату» (м. Біла Церква, 2008 р.); V Міжнародній науковій конференції «Фактори експериментальної еволюції організмів» (м. Алушта, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 35-річчю утворення Белгородського НДІ сільського господарства (м. Белгород, 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Экология, генетика, селекция на службе человечества» (п. Тимирязевский, 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 100 річчю з дня народження видатного вченого, селекціонера, доктора сільськогосподарських наук, професора Зеленського М. О.) м. Київ, 2012 р.); Першій міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 10-й річниці від Дня утворення Українського інституту експертизи сортів рослин (Київ, 2012 р.); Міжнародній науковій конференції до 100-річчя Селекційно-генетичного інституту – Національного центру насіннізнавства та сортовивчення (Одеса, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 100-річчю заснування Миронівського інституту пшениці імені В. М. Ремесла НААН України (1912-2012 рр.) (Миронівка, 2012 р.).

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено у 41 науковій праці, серед яких 4 монографії та 19 статей у фахових виданнях України, 5 статей – у іноземних виданнях, 6 – тези наукових конференцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакуменко А. В. Использование корреляции между элементами структуры урожая в селекции озимой пшеницы / А. В. Абакуменко // Науч.-техн. бюл. ВСГИ. – Одесса, 1979. – Вып. 34. – С. 3–8.
2. Абакуменко А. В. Селекция низкорослых мягких пшениц на повышение качества зерна / А. В. Абакуменко, М. Г. Парфентьев // Науч.-техн. бюл. ВСГИ. – Одесса, 1990. – № 1 (75). – С. 9–13.
3. Адаменко Т. Влияние погодных условий на формирование урожая зерновых в 2007 году / Т. Адаменко // Хранение и переработка зерна. – 2007. – № 5 (95). – С. 12–13.
4. Адаптивний потенціал сортів пшениці м'якої озимої залежно від умов вирощування / В. В. Базалій, О. В. Ларченко, Ю. А. Лавриненко [та ін.] // Фактори експериментальної еволюції організмів : Зб. наук. праць Укр. т-ва генетиків і селекціонерів. – К. : Логос, 2009. – С. 272–275.
5. Аріфов М. Б. Реакція сучасних сортів та перспективних ліній озимої м'якої пшениці на різні умови вирощування / М. Б. Аріфов, Т. М. Коваль, С. П. Лисенко // Адаптивная селекция растений. Теория и практика : тез. междунар. конф., 11-14 ноября 2002 г., г. Харьков / ИР им. В. Я. Юрьева. – Харьков., 2002. – С. 29–30.
6. Ауземус Э. Р. Генетика и наследование / Э. Р. Ауземус, Ф. Х. Мак-Нил, Ю. У. Шмидт // Пшеница и ее улучшение : пер. с англ. – М. : Колос, 1970. – С. 250–295.
7. Бабаянц Л. Т. Интрогрессивная устойчивость пшеницы к возбудителю мучнистой росы, переданная от агрофитикум, и ее генетическая основа / Л. Т. Бабаянц, Л. К. Симоненко, В. К. Симоненко // Цитология и генетика. – 1999. – Т. 33, № 2. – С. 49–54.
8. Бабаянц Л. Т. Расовый состав мучнистой росы *Erysiphe graminis* DC. f. sp. *tritici* March и устойчивость сортов пшеницы на юге Украины / Л. Т. Бабаянц, С. П. Смилянец // Микология и фитопатология. – 1991. – Т. 25, вып. 4. – С. 324–329.

9. Бабаянц Л. Т. Устойчивость сортов пшеницы к бурой листовой ржавчине и мучнистой росе в условиях юго-запада Украины / Л. Т. Бабаянц // Науч.-техн. бюлл. ВСГИ. – Одесса, 1976. – Вып. 29. – С. 53–57.
10. Бабицкий А. Влияние минеральных удобрений и влажности почвы на содержание белка в зерне пшеницы / А. Бабицкий, З. Тома // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2008. – № 1. – С. 53–54.
11. Бабицкий А. Ф. Взаимосвязь между урожаем и содержанием белка в зерне пшеницы / А. Ф. Бабицкий // Плодородие. – 2008. – № 4 (43). – С. 31–32.
12. Бабицкий А. Ф. Повышение урожайных качеств семян пшеницы степной зоны / А. Ф. Бабицкий, А. А. Брединский // Аграрная наука. – 2006. – № 9. – С. 6–7.
13. Базалій В. В. Морфологічні особливості формування продуктивності пшениці озимої в залежності від умов вирощування / В. В. Базалій // Таврійський наук. вісник : Зб. наук. праць. – Херсон : Айлант, 1999. – Вип. 11, ч. 1. – С. 30–33.
14. Базалій В. В. Принципи адаптивної селекції пшениці озимої / В. В. Базалій // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 466–473.
15. Базалій В. В. Принципи адаптивної селекції пшениці озимої в зоні південного Степу / В. В. Базалій. – Херсон : Айлант, 2004. – 244 с.
16. Балла Л. Результаты и задачи селекции в Венгрии / Л. Балла // Селекция и семеноводство. – 1983. – № 4. – С. 47-48.
17. Беркутова Н. С. Методы оценки и формирования качества зерна / Н. С. Беркутова. – М. : Агропромиздат, 1991. – 206 с.
18. Беспалова Л. А. Результаты и перспективы селекции пшеницы и тритикале / Л. А. Беспалова, Ю. М. Пучков // Эволюция научных

- технологий в растениеводстве : Сб. науч. тр. в честь 90-летия со дня образования Краснодарского НИИСХ им. П. П. Лукьяненко. – Краснодар, 2004. – Т. 1. – С. 17–29.
- 19.Блохин Н. И. Повышение качества зерна / Н.И. Блохин, Г.П. Жемела // Пшеница. – К. : Урожай, 1977. – С. 220–238.
 - 20.Блохин Н. И. Формирование урожая и физических свойств зерна озимой пшеницы в зависимости от сроков уборки в Лесостепи Украины / Н. И. Блохин, Л. Д. Прокопенко // Селекция, семеноводство и сортовая агротехника зерновых культур : Сб. науч. тр. / Мирон. НИИ селекции и семеноводства пшеницы. – 1979. – Вып. 4. – С. 38–48.
 - 21.Бойко П. І. Методика сучасних і перспективних досліджень у землеробстві / П. І. Бойко, Н. П. Коваленко // Вісник аграрної науки. – 2008. – № 2. – С. 11–17.
 - 22.Болезни сельскохозяйственных культур : в 3-х т. / [В. Ф. Пересыпкин, Н. Н. Кирик, М. П. Лесовой и др.] ; Под ред. В. Ф. Пересыпкина. – Т. 1. Болезни зерновых и зернобобовых культур. – К. : Урожай, 1989. – 216 с.
 - 23.Бороевич С. Изменения растений озимой пшеницы с целью дальнейшего повышения генетического потенциала урожая зерна / С. Бороевич // Генетика. – 1973. – Т. IX, № 11. – С. 15–25.
 - 24.Бороевич С. Принципы и методы селекции растений / С. Бороевич ; пер. с сербо-хорв. В. В. Иноземцева; под ред. и с предисл. А. К. Федорова. – М. : Колос, 1984. – 344 с.
 - 25.Буга С. Ф. Защита зерновых культур от болезней в Белоруссии / С. Ф. Буга // Защита и карантин растений. – 2005. – № 2. – С. 18–21.
 - 26.Булавка Н. В. Яровизаційна потреба сучасних сортів пшениці озимої м'якої (*Triticum aestivum*) / Н. В. Булавка, Л. М. Голик // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2007. – № 6. – С. 54–59.
 - 27.Булавка Н. В. Яровизаційна потреба, фотоперіодична чутливість та зв'язок цих ознак з морозостійкістю у миронівських сортів озимої м'якої пшениці / Н. В. Булавка // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М.

- Ремесла. – Миронівка, 2010. – Вип. 10. – С. 59–65.
28. Бурденюк-Тарасевич Л. А. Результаты та перспективи селекції озимої м'якої пшениці на підвищену адаптивність для умов Лісостепу і Полісся України / Л. А. Бурденюк-Тарасевич // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2007. – Вип. 6–7. – С. 48–56.
 29. Бурденюк-Тарасевич Л.А. Главные направления селекции озимой мягкой пшеницы с повышенным адаптивным потенциалом в условиях Лесостепи Украины / Л.А. Бурденюк-Тарасевич // Вісник Білоцерківського держ. аграрн. ун-ту. – Біла Церква, 2008. – Вип 52. – С. 12–17.
 30. Буряк М. В. Стійкість проти вилягання та септоріозу / М. В. Буряк // Захист рослин. – 1999. – № 4. – С. 20.
 31. Бушулян М. А. Вихідний матеріал для селекції озимої пшениці щодо стійкості до збудника септоріозу (*Septoria tritici* Rob. et Desm) в умовах Півдня України : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.01.05 «Селекція рослин» / М. А. Бушулян. – Одеса, 2003. – 16 с.
 32. Бушулян М. А. Зарубіжні сорти і лінії озимої пшениці як вихідний матеріал для селекції на стійкість до *Septoria tritici* Rob. et Desm. в умовах Півдня України / М. А. Бушулян, О. В. Бабаянц // Зб. наук. праць СГІ. – Одеса, 2004. – Вип. 5 (45). – С. 128–135.
 33. Вавилов Н. И. Закономерности распределения иммунитета растений к инфекционным заболеваниям / Н. И. Вавилов. – М.-Л. : Изд-во АН СССР, 1986. – С. 5–16.
 34. Вавилов Н. И. Избранные труды : в 5-и т. / Н. И. Вавилов. – М.-Л. : Наука, 1964.
 35. Вавилов Н. И. Научные основы селекции пшеницы / Н. И. Вавилов. – М.-Л. : Сельхозгиз, 1935. – 243 с.
 36. Вавилов Н. И. Теоретические основы селекции / Н. И. Вавилов – М. : Наука, 1987. – 511 с.
 37. Вальтер Я. Агрометеорологический мониторинг формирования урожая

- основных сельскохозяйственных культур / Я. Вальтер // Погода и урожай ; пер. с чешского З. К. Благовещенской. – М. : Агропромиздат, 1990. – С. 70–73.
38. Вареница Е. Т. Наследование морозо- и зимостойкости гибридами озимой пшеницы при диаллельных скрещиваниях // Е. Т. Вареница, С. М. Градсков // Селекция и семеноводство. – 1985. – № 5. – С. 11–13.
39. Васецкая М. П. Виды септориальных грибов, распространенных на сортах пшеницы в СССР / М. П. Васецкая, Г. Н. Куликова, Т. И. Борзионова // Микология и фитопатология. – 1983. – Т. 17, № 3. – С. 210–212.
40. Васильева А. М. Сорт как фактор повышения урожайности озимой пшеницы / А. М. Васильева // "Пути повышения проблем адаптивности, продуктивности и качества зерновых и кормовых культур" : Матер. междунар. научно-практ. конф., посвященной 100-летию Самарского НИИСХ им. Н.М. Тулайкова и 70-летию Поволжского НИИСХ им. П. Н. Константинова. – Самара, 2003. – С. 77–78.
41. Васильківський С. П. Кореляційний зв'язок елементів продуктивності та структури головного колоса у мутантних ліній пшениці озимої / С. П. Васильківський, Т. М. Хоменко // Вісник Білоцерківського держ. аграрн. університету : Зб. наук. праць. – Біла Церква, 2009. – Вип. 59. – С. 22–25.
42. Васильківський С. П. Розширення генетичного різноманіття вихідного матеріалу в селекції зернових культур / С. П. Васильківський, В. А. Власенко // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2002. – Вип. 2. – С. 12–17.
43. Васильківський С. П. Роль сорту озимої пшениці Миронівська 808 у стабілізації врожайності та розвитку методів селекції / С. П. Васильківський // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2007. – Вип. 6-7. – С. 57–66.
44. Витяг із Державного реєстру сортів рослин України станом на 08.02.2011

р.

45. Вклад сортов Мироновская 808 и Мироновская юбилейная в селекцию среднерослых пшениц Краснодарского НИИСХ / [Ф. А. Колесников, Л. А. Беспалова, Г. Д. Набоков, Н. М. Мартюк] // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К., 2008. – Вип. 8. – С. 84–93.
46. Власенко В. А. Використання вихідного матеріалу різних типів розвитку в селекції пшениці озимої / В. А. Власенко, Л. А. Коломієць, С. М. Маринка // Фактори експериментальної еволюції організмів : Зб. наук. праць / Укр. т-во генетиків і селекціонерів. – К. : Логос, 2003. – С. 245–249.
47. Власенко В. А. Використання генних транслокацій або хромосомних заміщень у селекції пшениці м'якої / В. А. Власенко // Селекційна еволюція миронівських пшениць / [В. А. Власенко, В. С. Корчмарський, В. Т. Колючий та ін.]. – Миронівка, 2012. – С. 187–199.
48. Власенко В. А. Генеалогія миронівських сортів пшениці озимої / В. А. Власенко // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 381–385.
49. Власенко В. А. Селекционный вклад В. Н. Ремесло в развитие "зеленой революции" / В. А. Власенко, Л. А. Животков, Л. А. Коломиец // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2007. – Вип. 6-7. – С. 9–23.
50. Власюк П. А. Зимостойкость озимой пшеницы на Украине / П. А. Власюк, Д. Ф. Проценко, М. А. Гурылева. – К. : Изд-во УАСХН, 1959. – С. 52–94.
51. Влах М., Смочек Я. Новые достижения генетико-селекционных исследований пшеницы / Вопросы селекции и генетики зерновых культур. – М., 1983. – С. 338–342.
52. Вожегова Р. А. Устойчивость сортов озимой пшеницы к грибным заболеваниям / Р. А. Вожегова // Вісник аграрної науки. – 1998. – № 6. –

С. 25–26.

53. Волкова Г. В. Итоги и задачи в области изучения болезней зерновых культур / Г. В. Волкова // Актуальные вопросы биологизации защиты растений : сб. науч. тр. / ВНИИ защиты раст. – Пушкино, 2000. – 177 с.
54. Волкодав В. В. Вдосконалення методів комплексної оцінки сортів зернових культур за рівнем їх адаптивності до умов ґрунтово-кліматичних зон України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук : спец. 06.01.05 "Селекція і насінництво" / В. В. Волкодав. – К., 1998. – 20 с.
55. Вологдіна Г. Б. Селекційна цінність болгарських сортозразків та їхнє використання в селекції озимої пшениці в умовах Лісостепу України / Г. Б. Вологдіна // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2007. – Вип. 5. – С. 102–109.
56. Володарский Н. И. Морфофизиологические особенности растений пшеницы в связи с разработкой моделей высокопродуктивного сорта / Н. И. Володарский, О. Д. Циунович // Сельскохозяйственная биология. – 1978. – Т. 13, № 3. – С. 323–332.
57. Волуевич Е. А. Генетические основы устойчивости растений к болезням / Е. А. Волуевич, А. Н. Палилова // Проблемы иммунитета сельскохозяйственных растений к болезням. – Мн. : Наука и техника, 1988. – С. 5–45.
58. Вплив агротехнічних заходів на кореневу гниль пшениці озимої / [В. Г. Новохатка, В. М. Гриньов, М. А. Ільченко, В. І. Русанов] // Вісник с.-г. науки. – 1984. – № 9. – С. 27–31.
59. Вплив погодних факторів та сортових особливостей на період післязбирального дозрівання пшениці озимої / [В. П. Кавунець, Л. І. Булгакова, Л. І. Лящук, В. І. Капля] // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2006. – Вип. 5. – С. 177–186.
60. Вроч Ф. Морфологическая структура отдельного растения и высокопродуктивного посева / Ф. Вроч // Формирование урожая

- основных сельскохозяйственных культур / Пер. с чеш. З. К. Благовещенской. – М. : Колос, 1984. – С. 58–62.
61. Гаврилюк М. М. Сучасні завдання аграрної науки в розвитку генетики, селекції та насінництва / М. М. Гаврилюк // Вісник аграрної науки. – 2009. – № 1. – С. 5–10.
62. Гарнага М. Г. Формотворчі процеси патогенів збудників хвороб пшениці озимої в зоні ЧАЕС / М. Г. Гарнага, О. Г. Сасюк // Вісник аграрної науки. – 1998. – № 1. – С. 21–22.
63. Генетическая детерминация признаков качества зерна и муки яровой мягкой пшеницы / М. Бебякин, С. П. Мартынов, В. А. Матвеева [и др.] // Сельскохозяйственная биология. – 1987. – № 1. – С. 13–20.
64. Генетический контроль морфофизиологических и физиолого-биохимических процессов у яровой пшеницы / Л. В. Хотылева, Т. А. Шевелуха, В. П. Деева, А. П. Ермишин – Мн. : Наука и техника, 1984. – 149 с.
65. Генетичні ресурси пшениці м'якої озимої за якістю зерна та результати селекції в Миронівці / Л. А. Коломієць, В. Т. Колючий, В. А. Власенко [та ін.]. // Фактори експериментальної еволюції організмів : Зб. наук. пр. Укр. т-ва генетиків і селекціонерів. – К. : Логос, 2006. – Т. 3. – С. 220–228.
66. Гешеле Э. Э. О сроках посева пшеницы в связи с ржавчинными заболеваниями / Э. Э. Гешеле // Защита растений от вредителей и болезней. – М.: Сельхозгиз, 1961. – 34 с.
67. Гилл К. С. Карликовые пшеницы / К. С. Гилл ; перевод Н. Ронис, Г. Ячевской. – М. : Колос, 1984. – 184 с.
68. Гірко В. С. Біологічні особливості озимої пшениці та перспективи їхнього використання в селекції / В. С. Гірко, Н. А. Сабадін // Селекція, насінництво і технологія вирощування зернових колосових культур у Лісостепу України / За ред. В. Т. Колючого, В. А. Власенка, Г. Ю. Борсука. – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 8–42.

69. Гончаренко А. А. Сравнительная оценка экологической устойчивости сортов зерновых культур / А. А. Гончаренко // Достижения и перспективы селекции и технологического обеспечения АПК в Нечерноземной зоне РФ. – М. : НИИСХ ЦРНЗ, 2006. – С. 12.
70. Гончаренко М. П. Хвороби зернових / М. П. Гончаренко // Захист рослин. – 1998. – № 2. – С. 2–3.
71. Гончаров Н. П. Наследование реакции на длину дня при скрещивании сортов мягкой пшеницы / Н. П. Гончаров // Научн.-техн. бюлл. ВИР. – 1985. – Вып. 155. – С. 6–8.
72. Горлач А. А. О подборе пар при селекции озимой пшеницы на зимостойкость / А. А. Горлач // Сельскохозяйственная биология. – 1968. – Т. 3, № 6. – С. 830–833.
73. Государственный реестр селекционных достижений, допущенных к использованию. Том 1. Сорты растений. – М., 2012. – 384 с.
74. Грабовец А. И. Некоторые аспекты селекции озимой пшеницы на экологическую адаптивность / А. И. Грабовец, М. А. Фоменко // Эволюция научных технологий в растениеводстве. – Краснодар, 2004. – Т. 1. Пшеница. – С. 86–92.
75. Грабовец А. И. Основные направления ведения селекции озимой пшеницы на экологическую пластичность в условиях меняющегося климата / А. И. Грабовец // Проблеми підвищення адаптивності потенціалу системи рослинництва у зв'язку зі змінами клімату : Тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 26-28 лютого 2008 р. – Біла Церква, 2008. – С. 23–24.
76. Грабовец А. И. Особенности селекции озимой мягкой пшеницы на Среднем Дону / А. И. Грабовец, М. А. Фоменко, В. А. Колтунова // Генетика и селекция растений на Дону. – Рн/Д, 2003. – Вып. 3. – С. 48–54.
77. Грабовец А. И. Принципы селекции озимой мягкой пшеницы на

- экологическую пластичность и продуктивность на современном этапе / А. И. Грабовец, М. А. Фоменко // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука. 2007. – Вип. 6-7. – С. 67–87.
78. Грабовец А. И. Селекция озимой пшеницы в условиях степи Среднего Дона : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора с.-х. наук : спец. 06.01.05 "Селекция и семеноводство" / А. И. Грабовец. – Немчиновка, Московской обл., 1995. – 50 с.
79. Гродзинский Д. М. Надежность растительных систем / Д. М. Гродзинский. – Киев : Наукова думка, 1983. – 366 с.
80. Гуляев Г. В. Селекция и семеноводство полевых культур с основами генетики / Г. В. Гуляев, А. П. Дубинин – М. : Колос, 1980. – 375 с.
81. Давоян Р. О. Генофонд дикорастущих сородичей как источник генетического разнообразия мягкой пшеницы / Р. О. Давоян, И. В. Бебякина, О. Р. Давоян // Генетические ресурсы культурных растений в XXI веке: состояние, проблемы, перспективы : Тезисы докладов II Вавиловской междунар. конференции, Санкт-Петербург, 26-30 ноября 2007 г. – СПб. : ВИР, 2007. – С. 63–64.
82. Дереча А. А. Устойчивость районированных и перспективных сортов озимой пшеницы к септориозу / А. А. Дереча, Р. Г. Михайлова // Совершенствование приемов возделывания сельскохозяйственных культур в зоне Полесья УССР : Науч. тр. УСХА. – К., 1977. – Вып. 203. – С. 20–21.
83. Державна служба з карантину рослин України. Збірник інструктивних матеріалів. – К. : Міністерство АПК України, 1997. – 83 с.
84. Дзюбенко Н. И. Управление и использование адаптивного потенциала зерновых культур / Н. И. Дзюбенко // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К., 2008. – Вип. 8. – С. 59–74.
85. Дидусь В. И. Селекция озимой пшеницы на зимостойкость и продуктивность / В. И. Дидусь // Методы и приемы повышения

- зимостойкости озимых зерновых культур. – М. : Колос, 1975. – С. 30–43.
86. Дишлер В. Я. Индуцированный рекомбиногенез у высших растений / В. Я. Дишлер – Рига : Зинатне, 1983. – 222 с.
87. Добруцкая Е. Г. Экономическая роль сорта в XXI веке / Е. Г. Добруцкая, В. Ф. Пивоваров // Селекция и семеноводство. – 2000. – № 1. – С. 28–36.
88. Донори стійкості щодо збудників бурої іржі, борошнистої роси та септоріозу серед грецьких сортів та дигаплоїдних ліній м'якої пшениці / [Г. М. Лісова, Н. О. Козуб, І. О. Созінов, І. Н. Ксиніас] // Захист і карантин рослин. – 2005. – Вип. 51. – С. 22–29.
89. Дорофеев В. Ф. Методические указания по изучению коллекции пшеницы / В. Ф. Дорофеев. – Л. : ВИР, 1985. – 44 с.
90. Дорофеев В. Ф. Мировой генофонд пшеницы как исходный материал / В. Ф. Дорофеев, Р. А. Удачин // Тр. по прикладной ботанике, генетике и селекции. – 1975. – Вып. 1. – С. 75.
91. Дорофеев В. Ф. Пшеницы мира / В. Ф. Дорофеев; под. ред. Д. Д. Брежнева. – Л. : Колос (Ленингр. отд-е), 1976. – С. 395–407.
92. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов – М. : Агропромиздат, 1985. – 351 с.
93. Драгавцев В. А. Моделирование эколого-генетической организации продуктивности и урожая растений / В. А. Драгавцев // Математические модели и информационные технологии в сельскохозяйственной биологии: итоги и перспективы : Материалы Всероссийской конференции (с международным участием), 14-15 декабря 2010 г., Санкт-Петербург. – СПб. : АФИ, 2010. – С. 28–31.
94. Драгавцев В. А. Основы будущих наукоемких селекционных технологий для генетического улучшения полученных экономически важных свойств растений / В. А. Драгавцев // Аграрная Россия. – 2008. – № 4. – С. 2–10.
95. Драгавцев В. А. Разнонаправленность сдвигов количественных признаков индивидуального организма под влиянием генетических и

- средовых причин в двухмерных системах признаковых координат / В. А. Драгавцев, А. Б. Дьяков // Эколого-генетический скрининг генофонда. – СПб. : ВИР, 1998. – С. 23–47.
96. Дрижирук В. В. Глобальное потепление климата и мировое сельское хозяйство / В. В. Дрижирук // Агровісник. – 2008. – № 10. – С. 37–39.
97. Друз'як В. Г. Вплив строків сівби нових сортів озимої м'якої пшениці на урожайність зерна / В. Г. Друз'як // Аграрний вісник Причорномор'я : Зб. наук. праць / Одеський ДАУ : Біологічні та сільськогосподарські науки. – Одеса: ОДАУ, 2002. – Вип. 18. – С. 123–127.
98. ДСТУ 3354-96. Карантин рослин. Методи ентомологічної експертизи продуктів запасу. – Введ. 01.01.97. – К. : Держстандарт України, 1996. – 22 с.
99. ДСТУ 4009-2001. Карантин рослин. Методи гербологічної експертизи підкарантинних матеріалів. – К. : Держстандарт України, 2001. – 21 с.
100. Дубинин Н. П. Эволюция популяций и радиация / Н. П. Дубинин. – М. : Атомиздат, 1966. – 743 с.
101. Дубовий В. І. Селекція на зимостійкість / В. І. Дубовий, Л. А. Коломієць, Л. М. Голик // Селекція, насінництво і технології вирощування зернових колосових культур у Лісостепу України. / За ред. В. Т. Колючого, В. А. Власенка, Г. Ю. Борсука. – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 118–140.
102. Дыленок Л. А. Моносомный анализ в генетических исследованиях пшеницы / Л. А. Дыленок, А. П. Яцевич, Ю. Т. Дьяков. – Мн. : Наука и техника, 1984. – 111 с.
103. Дьяков Ю. Т. Генетическое изучение взаимоотношений паразита и растения-хозяина / Ю. Т. Дьяков // Генетика. – 1967. – № 2. – С. 176–186.
104. Епіфітотія вірусу жовтої карликовості ячменю в сезоні 1998/99 року / [А. І. Юхименко, В. С. Гірко, В. П. Поліщук, А. Л. Бойко] // Захист рослин. – 2000. – № 3. – С. 7–8.
105. Ерохина С. А. Устойчивость сортов озимой пшеницы к болезням и

- вредителям / С. А. Ерохина // Защита и карантин растений. – 1998. – № 8. – С. 24–29.
106. Ефременко Т. М. Селекция озимой пшеницы на устойчивость к бурой ржавчине / Т. М. Ефременко, М. В. Богданович // Селекция и семеноводство. – 1967. – № 1. – С. 31–35.
 107. Жемела Г. П. Агроекологічні фактори поліпшення якості зерна пшениці озимої / Г. П. Жемела // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава, 2005. – Т. 4 (23). – С. 115–119.
 108. Жемела Г. П. Селекция озимой пшеницы на улучшение качества зерна / Г. П. Жемела // Улучшение качества зерна пшеницы и кукурузы. – М. : Колос, 1983. – С. 36–67.
 109. Жемела Г. П. Якість зерна пшениці озимої / Г. П. Жемела. – К.: Урожай, 1973. – 181 с.
 110. Животков, Л.А. Методика выявления потенциальной продуктивности и адаптивности сортов и селекционных форм озимой пшеницы по показателю урожайность / Л. А. Животков, З. А. Морозова, Л. И. Секатуева // Селекция и семеноводство. – 1994. – № 2. – С. 3–6.
 111. Животков Л. О. Історія та результати селекційної роботи в Миронівському інституті пшениці ім. В. М. Ремесла / Л. О. Животков, В. А. Власенко, Г. Ю. Борсук // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4-х т. / редкол.: В. В. Моргун (голов. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 376–385.
 112. Жогин А. Р. Об улучшении качества зерна озимой мягкой пшеницы / А. Р. Жогин // Селекция и семеноводство. – 1991. – № 5. – С. 31–33.
 113. Жуковский П. М. Проблемы иммунитета возделываемых растений к болезням / П. М. Жуковский // Проблемы ботаники АН СССР. – М.-Л., 1955. – С. 206–222.
 114. Жученко А. А. Адаптивное растениеводство (эколого-географические основы) / А. А. Жученко. – Кишинев, 1990. – 206 с.
 115. Жученко А. А. Адаптивный потенциал культурных растений (эколого-генетические основы) / А. А. Жученко. – Кишинев : Штиинца, 1988. – 767

с.

116. Жученко А. А. Экологическая генетика культурных растений / А. А. Жученко. – Кишинев : Штиинца, 1980. – 588 с.
117. Жученко А. А. Эколого-генетические основы адаптивного семеноводства / А. А. Жученко // Тез. конф. "Семя". – М., 1999. – С. 10–49.
118. Жученко А. А. Эколого-генетические основы адаптивной системы селекции растений / А. А. Жученко // Селекция и семеноводство. – 1999. – № 4. – С. 5–16.
119. Завдання, методи і результати селекції інтенсивних сортів пшениці озимої / [Л. О. Животков, В. В. Шелепов, Л. А. Коломієць, М. П. Чебаков] // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: у 4 т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 394–397.
120. Задонцев А. И. Зимостойкость и продуктивность озимой пшеницы в зависимости от возраста растений и сортовых особенностей / А. И. Задонцев, В. И. Бондаренко // Вестник с.-х. науки. – 1966. – № 2. – С. 33–42.
121. Задонцев А. И. Зимостойкость и продуктивность озимой пшеницы в зависимости от сроков посева / А. И. Задонцев, В. И. Бондаренко, В. Г. Нестерец // Вестник с.-х. науки. – 1972. – № 4. – С. 24–29.
122. Задонцев А. И. Морозостойкость и продуктивность разновозрастных растений озимой пшеницы в условиях Степи УССР / А. И. Задонцев, В. И. Бондаренко, В. В. Хмара // Доклады ВАСХНИЛ. – 1967. – № 2. – С. 21–26.
123. Зайцев В. А. О методах исследования и организации работ по семеноведению, селекции и семеноводству в ФРГ / В. А. Зайцев, Л. К. Сечняк // Тр. по прикладной ботанике, генетике и селекции. – 1975. – Т. 54, Вып. 1. – С. 69–70.
124. Захарова Т. И. Вредоносность мучнистой росы пшеницы / Т. И. Захарова // Микология и фитопатология. – 1978. – Т. 12, Вып. 2. – С. 171–

- 173.
125. Защита растений от болезней / [В. А. Шкаликов, О. О. Белошапкина, Д. Д. Букреев и др.]; Под. ред. В. А. Шкаликова. – М. : Колос, 2001. – 248 с.
126. Звягін А. Ф. Адаптивний потенціал сортів озимої пшениці селекції Інституту рослинництва ім. В. Я. Юр'єва УААН / А. Ф. Звягін, Н. І. Рябчун, М. І. Єльніков // Селекція і насінництво. – 2008. – № 95. – С. 223–229.
127. Зеленский М. А. Вегетационный период озимой пшеницы и пути его сокращения / М. А. Зеленский, В. В. Губернатор, В. В. Ремесло // Селекция, семеноводство и агротехника пшеницы : Сб. науч. тр. / Мироновский НИИ селек. и семен. пшеницы. – Мирановка, 1977. – Вып. 1. – С. 42–45.
128. Золотова Н. А. Компоненти генетичної дисперсії за тривалістю періоду "сходи-колосіння" у озимої м'якої пшениці / Н. А. Золотова // Аграрний вісник Причорномор'я : Зб. наук. праць / Одеський с.-г. ін-т : Біол. та с.-г. науки. – Одеса, 2002. – Вип. 18. – С. 22–27.
129. Зубець М. В. Невідкладні завдання вчених селекціонерів / М. В. Зубець // Вісник аграрної науки. – 2000. – № 12. – С. 5–8.
130. Иванников В. Ф. Источники хозяйственно-ценных признаков для селекции озимой пшеницы / В. Ф. Иванников, Н. Е. Егорцев, Г. Я. Маслова // Селекция и семеноводство. – 1998. – № 1. – С. 9–12.
131. Иванов М. В. Основные направления современной селекции (концепция) / М. В. Иванов. – СПб., 2001. – 25 с.
132. Иващенко В. В. Селекционно-генетическая оценка количественных признаков сортов озимой мягкой пшеницы по адаптивности в связи с селекцией на гомеостатичность : дис. ... кандидата биол. наук : 06.01.05 / Иващенко Виктория Викторовна. – Краснодар, 2002. – 190 с.
133. Изменение фотосинтеза и флуоресценции листьев пшеницы при поражении мучнистой росой / [Т. П. Юрина, Е. В. Юрина, В. А. Караваев, М. К. Солнцев] // Вестн. МГУ. – 1999. – № 3. – С. 34–37, 52.

134. Илюхина М. К. Устойчивость сельскохозяйственных культур к болезням / М. К. Илюхина, Н. А. Михайлова // Защита растений. – 1997. – № 1. – С. 11–17.
135. Ионов Э. Ф. О сочетании морозостойкости сортов озимой пшеницы с устойчивостью к мучнистой росе и бурой ржавчине / Э. Ф. Ионов // Материалы науч.-практ. конф. к 75-летию Тат. НИИСХ : Тез. докл. – Казань, 1996. – С. 187–188.
136. Іващенко О. О. Напрями адаптації аграрного виробництва до змін клімату / О. О. Іващенко, О. І. Рудник-Іващенко // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 8. – С. 10–12.
137. Історія селекції, родоводи і склад високомолекулярних глютенінів миронівських пшениць, створених у 1929-2004 рр., та їхні нащадки в різних країнах світу / С. В. Рабінович, В. А. Власенко, Л. А. Коломієць [та ін.]. // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2004. – Вип. 4. – С. 58–126.
138. К проблеме адаптивной селекции культурных растений / И. Ф. Попов, А. А. Жученко, В. С. Шевелуха [и др.] // Фактори експериментальної еволюції : Зб. наук. пр. / За ред. М. В. Роїка. – К. : Аграрна наука, 2003. – С. 98–102.
139. Кавунець В. П. Насінництво озимої м'якої пшениці / В. П. Кавунець, В. С. Кочмарський, А. П. Ворона // Селекція, насінництво і технології вирощування зернових колосових культур у Лісостепу України / За ред. В. Т. Колючого, В. А. Власенка, Г. Ю. Борсука. – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 328–330.
140. Кавунець В. П. Результати досліджень насінницької технології вирощування пшениці озимої / В. П. Кавунець // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2007. – Вип. 6-7. – С. 222–232.
141. Казарцева Т. Генетический эффект отбора по показателю седиментации на ранних этапах селекции / Т. Казарцева // Селекция и генетика

- пшеницы : Сборник статей к 80-летию со дня рождения П. П. Лукьяненко. – Краснодар, 1982. – С. 150–159.
142. Калиненко И. Г. Использование мировой коллекции при создании скороспелых сортов озимой пшеницы / И. Г. Калиненко, С. Н. Прищепов, Д. И. Савченко // Проблемы скороспелости зерновых культур : Сб. науч. тр. по прикладной ботанике, генетике и селекции / ВИР. – Л. : ВИР, 1984. – Т. 84. – С. 6–9.
 143. Калиненко И. Г. О селекции озимой пшеницы на морозо-зимостойкость / И. Г. Калиненко, О. Н. Прищепов, В. И. Ковтун // Повышение зимостойкости озимых зерновых : Науч. тр. РАСХН.- М. : Колос, 1993. – С. 104–112.
 144. Калиненко И. Г. Селекция озимой пшеницы / И. Г. Калиненко. – М. : Аграрная наука, 1995. – 220 с.
 145. Карамышев Р. М. Экспериментальное изучение принципа подбора родительских пар, предложенного Дж. Бхаттом / Р. М. Карамышев // Генетика селекционно-ценных признаков пшеницы : Науч.-техн. бюл. ВИР. – Л., 1987. – Вып. 174. – С. 59–62.
 146. Каталог сортів миронівської селекції / Відповід. за вип. В. С. Кочмарський. – К. : Формула-Прінт, 2008. – С. 11–74.
 147. Кильчевский А. В. Основные направления экологической селекции растений / А. В. Кильчевский // Селекция и семеноводство. – 1993. – № 3. – С. 5–9.
 148. Кильчевский А. В. Экологическая селекция растений / А. В. Кильчевский, Л. В. Хотылева. – Мн. : Тэхналогія, 1997. – 372 с.
 149. Кириченко В. В. Генетичні механізми системних процесів популяційного рівня / В. В. Кириченко, П. П. Літун, А. А. Корчинський [та ін.] // Фактори експериментальної еволюції : Зб. наук. пр. / За ред. М. В. Роїка. – К. : Аграрна наука, 2003. – С. 54–61.
 150. Киселев В. А. Устойчивые к грибным болезням образцы озимой

- пшеницы / В. А. Киселев // Селекция и семеноводство. – 1996. – № 3–4. – С. 49–53.
151. Коваленко С. М. Поширення та шкідливість септоріозу озимої пшениці в умовах Лісостепу України / С. М. Коваленко // Захист рослин від шкідників і хвороб : Наук. пр. УСГА. – К., 1975. – Вип. 130. – С. 56–58.
152. Ковалишина Г. М. Основи захисту – сорти / Г. М. Ковалишина // Захист рослин. – 2002. – № 6. – С. 5–6.
153. Ковалишина Г. М. Результати досліджень у селекції пшениці озимої на імунітет до хвороб / Г. М. Ковалишина // Зб. наук. праць СГІ – НЦНС. – Одеса, 2003. – Вип. 4 (44). – С. 68–76.
154. Ковтун В. И. Селекция высокоадаптивных сортов озимой мягкой пшеницы и нетрадиционные элементы технологии их возделывания в засушливых условиях юга России / В. И. Ковтун. – Ростов-на-Дону, 2002. – 320 с.
155. Ковтун В. И. Селекция высокоадаптивных сортов озимой пшеницы на Дону / В. И. Ковтун // Зерновые и кормовые культуры России : Сб. науч. тр. / Всероссийский НИИ селекции зерновых культур. – зерноград, 2002. – С. 132–142.
156. Ковтун И.И. Оптимизация условий возделывания озимой пшеницы по интенсивной технологии / И. И. Ковтун, Н. И. Гойса, Б. А. Митрофанов. – Л. : Гидрометеиздат, 1990. – 288 с.
157. Коданев И. М. Агротехника и качество зерна / И. М. Коданев. – М. : Колос, 1970. – 231 с.
158. Коломиец Л.А. Факторы повышения продуктивности у сортов озимой пшеницы / Л. А. Коломиец, В. В. Шелепов // Физиология и биохимия культурных растений. – 1999. – Т. 31, № 1. – С. 47–51.
159. Коломієць Л. А. Використання генетичних ресурсів пшениці озимої м'якої в практичній селекції на адаптивність / Л. А. Коломієць, О. В. Гуменюк, С. О. Хоменко // Фізіологія рослин: проблеми та перспективи

- розвитку. – К. : Логос, 2009. – Т. 2. – С. 598–606.
160. Коломієць Л. А. Основні етапи та результати селекції пшениці озимої в Миронівському інституті пшениці імені В. М. Ремесла / Л. А. Коломієць, В. В. Кириленко // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2007. – Вип. 6-7. – С. 23–35.
 161. Коломієць Л. А. Селекція пшениці озимої на зимостійкість в Лісостепу України / Л. А. Коломієць, Н. В. Булавка, Г. С. Басанець // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2002. – Вип. 2. – С. 25–36.
 162. Коломієць Л. А. Системний підхід у селекції пшениці м'якої озимої на адаптивність в умовах Лісостепу України / Л. А. Коломієць // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – Миронівка, 2009. – Вип. 9. – С. 64–72.
 163. Коломієць С. І. Збудники септоріозу. Структура популяції Лісостепу України / С. І. Коломієць // Захист рослин. – 1997. – № 12. – С. 8.
 164. Колюча Г. С. Природні і штучні види пшениці та амфідиплоїди як джерело генетичного різноманіття при створенні вихідного матеріалу для селекції пшениці озимої / Г. С. Колюча, В. Т. Колючий // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – Миронівка, 2009. – Вип. 9. – С. 25–32.
 165. Колючая Г. С. Интрогрессивная гибридизация – неисчерпаемый источник формообразовательного процесса для использования в селекции озимой пшеницы / Г. С. Колючая, В. Т. Колючий // Принципы и методы оптимизации селекционного процесса с.-х. растений : Матер. Междунар. науч.-практ. конф., 14-15 июля 2005 г., г. Жодино. – Минск, 2005. – С. 52–55.
 166. Колючий В. Т. Якість зерна пшениці / В. Т. Колючий, М. І. Блохін // Селекція, насінництво і технологія вирощування зернових колосових культур у Лісостепу України / За ред. В. Т. Колючого, В. А. Власенка, Г. Ю. Борсука. – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 258–268.

167. Конарев А. В. Использование молекулярных маркеров в решении проблем генетических ресурсов растений и селекции / А. В. Конарев // Аграрная Россия. – 2006. – № 6. – С. 4–22.
168. Коптик И. К. Научно-методические подходы и результаты селекции озимой мягкой пшеницы (*Triticum aestivum* L.) в республике Беларусь / И. К. Коптик // Весці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. – 2010. – № 1. – С. 47–54.
169. Коптик И. К. Результативность селекции и родословные белорусских сортов озимой мягкой пшеницы / И. К. Коптик // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2006. – Вип. 5. – С. 94–101.
170. Корчинский А. А. Генетическая система сорта, ее гомеостаз и адаптивный потенциал / А. А. Корчинский, П. П. Литун // Урожай и адаптивный потенциал экологической системы поля : науч. сб. ; под ред. П. П. Литуна. – К. : УААН, 1991. – С. 13–19.
171. Корчинский А. А. Генетическое обоснование системной организации продуктивности растений / А. А. Корчинский, П. П. Литун // Вісник аграрної науки. – 1981. – № 9. – С. 27–40.
172. Корчинський А. А. Роль функціонально адаптивно орієнтованих сортів пшениці у збільшенні і стабілізації виробництва зерна / А. А. Корчинський // Наукові розробки і реалізація потенціалу сільськогосподарських культур. – К., 1999. – С. 138–141.
173. Кочмарський В. С. Методичні підходи при створенні адаптивних сортів пшениці озимої в умовах Лісостепу України / В. С. Кочмарський, В. В. Кириленко, Л. А. Коломієць // Вісник Львівського національного аграрного університету. – 2012. – № 16 (1). – С. 178–187.
174. Кочмарський В. С. Напрями підвищення ефективності виробництва зерна в Україні / В. С. Кочмарський // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – Миронівка, 2009. – Вип. 9. – С. 3–24.

175. Кочмарський В. С. Стан, проблеми та перспективи селекції зернових колосових культур у Миронівському інституті пшениці ім. В. М. Ремесла / В. С. Кочмарський // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – Миронівка, 2010. – Вип. 10. – С. 3–17.
176. Кривченко В. И. Иммунологические аспекты конструирования современного адаптивного растениеводства / В. И. Кривченко // Агро XXI век. – 1998. – № 2. – С. 8–9.
177. Кубарев П. И. Принципы и правила селекции растений / П. И. Кубарев // Биологические резервы повышения урожайности зерновых колосовых культур : Сб. науч. тр. / МНИИССП. – 1989. – С. 30–38.
178. Кузьменко Ю. П. Продуктивність озимої пшениці Поліська 70 в залежності від норми висіву, строків і способів сівби / Ю. П. Кузьменко // Земледелие. – 1977. – Вып. 46. – С. 37–42.
179. Кумаков В. А. Роль побегов кущения в формировании урожая ярой пшеницы / В. А. Кумаков, А. Ф. Алешин // Материалы науч.-метод. конф. по итогам работы сельскохозяйственных опытных учреждений Поволжья. – Саратов, 1972. – С. 198–200.
180. Кумаков В. А. Физиологическое обоснование модели / В. А. Кумаков. – М. : Агропромиздат, 1985. – 270 с.
181. Куперман Ф. М. Биологические основы продуктивности пшеницы / Ф. М. Куперман. – М. : Изд-во МГУ, 1950. – 199 с.
182. Куперман Ф. М. Морфофизиологический анализ формирования элементов продуктивности колоса озимых пшениц в условиях Нечерноземной зоны / Ф. М. Куперман, В. В. Мурашев // Докл. ВАСХНИЛ. – 1976. – № 1. – С. 5–6.
183. Куперман Ф. М. Морфофизиология растений / Ф. М. Куперман. – М. : Высшая школа, 1984. – 240 с.
184. Ланг Л. Селекция раннеспелых сортов пшеницы в искусственных условиях / Л. Ланг, Л. Балла // Второе 20-летие Мартонвашара / Под ред. Иштван Ковач. – Мартонвашар, 1990. – С. 78–87.

185. Левашова Г. И. Новые гены устойчивости пшеницы к возбудителю мучнистой росы / Г. И. Левашова // Защита растений в условиях реформирования агропромышленного комплекса: экономика, эффективность, экологичность : Сб. науч. тр. / НИИСХ Центр. районов Нечерноземной зоны. – М., 1996. – С. 81–90.
186. Левитин М. М. Генетика фитопатогенных грибов / М. М. Левитин, И. В. Федорова. – Л. : Наука, 1972. – 215 с.
187. Лелли Я. Селекция пшеницы: Теория и практика / Я. Лелли ; пер. с англ. – М. : Колос, 1980. – 384 с.
188. Лесовой М. П. Состав и специализация рас возбудителя бурой ржавчины на Украине / М. П. Лесовой, Г. С. Суворова // Защита растений. – 1990. – Вып. 31. – С. 3–7.
189. Лисенко С. В. Септоріоз листя / С. В. Лисенко, С. І. Коломієць // Захист рослин. – 1998. – № 3. – С. 8.
190. Литвиненко М. А. Реалізація генетичного потенціалу. Проблеми продуктивності та якості зерна сучасних сортів пшениці озимої / М. А. Литвиненко // Насінництво. – 2010. – № 6 (90). – С. 1–6.
191. Литвиненко М. А. Результати селекції сортів озимої м'якої і твердої пшениці на підвищення продуктивності та адаптивного потенціалу в Селекційно-генетичному інституті / М. А. Литвиненко // Селекція і насінництво : Міжвідомчий тематичний науковий збірник. – Харків, 2006. – Вип. 93. – С. 9–20.
192. Литвиненко М. А. Теоретичні основи та методи селекції м'якої пшениці озимої на підвищення адаптивного потенціалу для умов степу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : спец. 01.05.06 "Селекція і насінництво" / М. А. Литвиненко. – К., 2001. – 46 с.
193. Литвиненко Н. А. Связь темпов осеннего и ранневесеннего роста и развития растений с продуктивностью и морозостойкостью у озимой пшеницы / Н. А. Литвиненко, В. В. Козлов // Технология возделывания зерновых культур и проблемы их селекции : Сб. науч. тр. / Мирон. ин-т

- пшен. – Мироновка, 1990. – С. 24–31.
194. Литун П. П. Взаимодействие генотип-среда в генетических и селекционных исследованиях и способы его изучения / П. П. Литун // Проблемы отбора и оценка селекционного материала. – К. : Наукова думка, 1980. – С. 63–92.
 195. Литун П. П. Генетический контроль и проблемы генетической защиты урожая зерна / П. П. Литун // Урожай и адаптивный потенциал экологической системы поля : Сб. науч. тр. – К. : УААН, 1991. – С. 24–32.
 196. Лифенко С. П. Досягнення в селекції пшениці озимої м'якої / С. П. Лифенко, М. А. Литвиненко // Вісник аграрної науки. – 2000. – № 12. – С. 17–36.
 197. Лифенко С. П. Селекція пшениці в Україні / С. П. Лифенко, М. А. Литвиненко // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4-х т. / редкол. : В. В. Моргун (голов. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 319–336.
 198. Лихочвор В. В. Структура врожаю пшениці озимої / В. В. Лихочвор. – Львів: Українські технології, 1999. – 200 с.
 199. Лісовий М. П. Генетика стійкості рослин до збудників хвороб. Аспекти історичного розвитку та перспективи досліджень / М. П. Лісовий // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 263–264.
 200. Лісовий М. П. Селекційна цінність генів стійкості пшениці проти борошнистої роси / М. П. Лісовий, М. І. Кольнобрицький // Вісник аграрної науки. – 1980. – № 1. – С. 20–22.
 201. Літун П. П. Взаємодія генотип-середовище в генетичних і селекційних дослідженнях і способи його вивчення / П. П. Літун // Проблеми добору і оцінки селекційного матеріалу. – К. : Наукова думка, 1980. – С. 63–92.
 202. Літун П. П. Проблеми адаптивної селекції рослин в зв'язку зі зміною клімату / П. П. Літун, В. П. Коломацька // Селекція і насінництво :

- Міжвідомчий тематичний науковий збірник. – Харків, 2006. – Вип. 93. – С. 67–91.
203. Лобашев М. Е. Генетика : Издание второе / М. Е. Лобашев. – Л. : Изд. ЛГУ, 1967. – 751 с.
204. Лузан Ю. Состояние и перспективность аграрного страхования / Ю. Лузан // AGRO Вісник України. – 2007. – № 6 (18). – С. 15–18.
205. Лукьяненко П. П. Гибридизация отдаленных эколого-географических форм и проблема использования гетерозиса в селекции пшеницы / П. П. Лукьяненко // Вестник с.-х. науки. – 1967. – № 3. – С. 31–35.
206. Лукьяненко П. П. Гибридизация отдаленных эколого-географических форм и проблема использования гетерозиса в селекции пшеницы / П. П. Лукьяненко // Гетерозис: теория и практика. – Л.-М. : Колос, 1968. – С. 103–114.
207. Лукьяненко П. П. Задача удвоения урожайности будет решена / П. П. Лукьяненко // Избранные труды. – М., 1973. – С. 197–200.
208. Лукьяненко П. П. Избранные труды / П. П. Лукьяненко ; ред. И. К. Журек, Коммент. И. И. Василенко. – М. : Агропромиздат, 1990. – 428 с.
209. Лукьяненко П. П. Озимая пшеница для интенсивного земледелия / П. П. Лукьяненко // Колхозно-совхозное производство РСФСР. – 1963. – № 2. – С. 23–28.
210. Лукьяненко П. П. Селекция и семеноводство озимой пшеницы / П. П. Лукьяненко. – М. : Колос, 1973. – 447 с.
211. Лукьяненко П. П. Селекция скороспелых высокоурожайных сортов озимой пшеницы / П. П. Лукьяненко, П. А. Лукьяненко // Селекция и семеноводство. – 1951. – № 8. – С. 11–18.
212. Лукьяненко П. П. Селекция устойчивых к ржавчине сортов озимой пшеницы / П. П. Лукьяненко // Селекция и семеноводство. – 1968. – № 4. – С. 10–18.
213. Лукьяненко П.П. Выведение новых сортов озимой пшеницы интенсивного типа / П. П. Лукьяненко // Вестник с.-х. науки. – 1970. –

- № 4. – С. 54–61.
214. Лыфенко С. Ф. Особенности наследования хозяйственно-полезных признаков у гибридов озимой мягкой пшеницы / С. Ф. Лыфенко, Г. М. Ковбасенко // Вестник с.-х. науки. – 1970. – № 8. – С. 20–24.
 215. Лыфенко С. Ф. Полукарликовые сорта озимой пшеницы / С. Ф. Лыфенко. – К. : Урожай, 1987. – 192 с.
 216. Лыфенко С. Ф. Результаты и перспективы селекции озимой мягкой пшеницы на устойчивость к заболеваниям / С. Ф. Лыфенко, Н. А. Литвиненко, Л. Т. Бабаянц // Сб. науч. трудов ВСГИ. – Одесса, 1990. – С. 16–26.
 217. Лыфенко С. Ф. Селекция сортов озимой мягкой пшеницы интенсивного типа / С. Ф. Лыфенко, Н. И. Ериняк, Т. П. Нарган // Зб. наук. праць СГІ – Нац. центру насіннєзнавства та сортівивчення. – Одеса, 2002. – Вип. 3 (43). – С. 22–42.
 218. Мазильников Г. В. Фізіолого-біохімічні аспекти селекції пшениці озимої за умов глобального потепління / Г. В. Мазильников, О. П. Хамула, В. А. Фоманюк // Селекція, насінництво і технологія вирощування зернових колосових культур у Лісостепу України / За ред. В. Т. Колючого, В. А. Власенка, Г. Ю. Борсука. – К. : Аграрна наука, 2007. – С. 140–158.
 219. Макрушин Н. М. Экологические основы промышленного семеноводства зерновых культур / Н. М. Макрушин. – М. : Агропромиздат, 1985. – 280 с.
 220. Маласай В. М. Якість насіння – основа врожаю / В. М. Маласай // Насінництво. – 2005. – № 10. – С. 21–23.
 221. Малютина Р. Мучнистая роса зерновых колосовых и меры борьбы с ней / Р. Малютина // Сельское хозяйство Киргизии. – 1965. – № 9. – С. 23–25.
 222. Мартынов С. П. Биометрические подходы к оптимизации селекционного процесса / С. П. Мартынов // Молекулярная и прикладная генетика : сборник научных трудов / ГНУ "Институт генетики и цитологии Национальной академии наук Беларуси". – Минск : Право и экономика, 2009. – Т. 9. – С. 49–60.

223. Мартынов С. П. Генеалогический анализ разнообразия современных сортов озимой мягкой пшеницы / С. П. Мартынов // Генетические ресурсы культурных растений : Тез. докл. междунар. науч.-практ. конф. – СПб., 2001. – С. 349–350.
224. Мартынов С. П. Генетическое разнообразие районированных сортов пшеницы, созданных в различных регионах бывшего СССР / С. П. Мартынов, Т. В. Добротворская // Сельскохозяйственная биология. – 1998. – № 1. – С. 44–50.
225. Марченкова Л. А. Источники устойчивости к мучнистой росе для селекции озимой пшеницы / Л. А. Марченкова, Б. И. Сандухадзе, Р. Ф. Чавдарь // Принципы и методы селекции и семеноводства зерновых и зернобобовых культур в Нечерноземной зоне : Сб. науч. тр. / НИИСХ центральных районов Нечерноземной зоны. – М., 1996. – С. 81–90.
226. Мединец В. Д. Пути повышения выхода зерна в общем урожае озимой пшеницы / В. Д. Мединец // Вестник с.-х. науки. – 1983. – № 1. – С. 3–7.
227. Мережко А. Ф. Проблема доноров в селекции / А. Ф. Мережко. – СПб. : ВИР, 1994. – 128 с.
228. Методика государственного сортоиспытания сельскохозяйственных культур. – М. : Колос, 1971. – Вып. 2. – С. 6–61.
229. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських культур. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 38–42.
230. Методика державного сортовипробування сільськогосподарських культур. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 5–13.
231. Методичні вказівки щодо проведення польових дослідів з вивчення технологій вирощування зернових культур. – К. : Ін-т землеробства УААН, 2003. – 12 с.
232. Методы и объемы селекционной работы, разработка метода изменения яровой пшеницы в озимую / В. Н. Ремесло, Ф. М. Куперман, Л. А. Животков [и др.] // Селекция и сортовая агротехника пшеницы интенсивного типа / Под ред. В. Н. Ремесло. – М. : Колос, 1982. – С. 12–15.

233. Методы селекции и оценки устойчивости пшеницы и ячменя к болезням в странах-членах СЭВ / [Л. Т. Бабаянц, А. Мештерхази, Ф. Вехтер и др.] – Прага, 1988. – 321 с.
234. Методы создания сортов озимой пшеницы, комплексно устойчивых к болезням и вредителям / [М. П. Лесовой, В. В. Шелепов, В. П. Смешенец и др.]. – К., 1989. – 4 с.
235. Мироненко А. М. Создание сортов озимой пшеницы для Центральной степи УССР / А. М. Мироненко // Селекция и сортовая агротехника озимой пшеницы. – М. : Колос, 1979. – С. 79–91.
236. Михайленко И. М. Новые направления моделирования в сельскохозяйственной биологии / И. М. Михайленко // Математические модели и информационные технологии в сельскохозяйственной биологии: итоги и перспективы : Матер. Всеросс. конф. (с междунар. участием), 14-15 декабря 2010 г., Санкт-Петербург / Агрофизич. ин-т. – СПб. : АФИ, 2010. – С. 13–23.
237. Мичурин И. В. Сочинения / И. В. Мичурин. – М. : Сельскохозяйственная литература, 1948. – Т. 1 – 112 с.
238. Моргун В. В. Селекція сортів пшениці озимої на високу зимоморозостійкість / В. В. Моргун, В. Ф. Логвиненко // Фізіологія рослин в Україні на межі тисячоліть : у 2-х т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 204–211.
239. Моргун В. В. Фізіолого-генетичні проблеми селекції рослин у зв'язку з глобальними змінами клімату / В. В. Моргун, Т. М. Шадчина, Д. А. Кірізій // Физиология и биохимия культ. растений. – 2006. – Т. 38, № 5. – С. 371–389.
240. Моргун В.В. Мутационная селекция пшеницы / В. В. Моргун, В. Ф. Логвиненко. – К. : Наукова думка, 1995. – 396 с.
241. Моргунов А. И. Результаты изучения украинских сортов и линий озимой пшеницы в международном сортоиспытании / А. И. Моргунов // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін.-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К., 2008. – Вип.

8. – С. 116–123.
242. Моргунов А. И. Селекция зерновых культур на стабилизацию урожайности / А. И. Моргунов, А. А. Наумов. – М. : Госагропром, 1987. – 60 с.
243. Морозова З. А. Основные закономерности морфогенеза пшеницы и их значения для селекции / З. А. Морозова. – М. : Изд-во МГУ, 1986. – 164 с.
244. Морфология, биология, хозяйственная ценность пшеницы / В. В. Шелепов, В. М. Маласай, А.Ф. Пензев и др. – Мировка, 2004. – 524 с.
245. Морфофизиологический анализ потенциальной продуктивности пшеницы в сортоиспытании / В. Н. Ремесло, И. В. Мороз, В. В. Ремесло [и др.] // Вестник с.-х. науки. – 1976. – № 7. – С. 21–27.
246. Муравьев С. А. К характеристике идеального типа растений хлебных злаков / С. А. Муравьев // Физиолого-генетические основы повышения продуктивности зерновых культур. – М. : Колос, 1975. – С. 229–236.
247. Мустафаев И. Д. Модификационная и трансгрессивная изменчивость хозяйственно важных признаков мягкой пшеницы / И. Д. Мустафаев, В. В. Фигарова, Р. Г. Джафарова // Известия АН АзССР / серия биологические науки. – 1985. – № 4. – С. 77–83.
248. Муха Т. І. Лінії озимої пшениці, стійкі проти септоріозу листя / Т. І. Муха // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В.М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2002. – Вип. 2. – С. 73–76.
249. Нагуляк О. І. Особливості формування та методи оцінки морозозимостійкості пшениці озимої / О. І. Нагуляк, С. В. Гаврилов, А. К. Ляшок // Фізіологія рослин в Україні на межі тисячоліть : у 2-х т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 212–215.
250. Насіннєва інфекція польових культур / [В. П. Петренкова, І. М.

- Черняєва, Т. Ю. Маркова та ін.]. – Харків : ІР ім. В. Я. Юр'єва УААН, 2004. – 56 с.
251. Насінництво і насіннєзнавство зернових культур / За ред. М. О. Кіндрука. – К. : Аграрна наука, 2003. – 240 с.
252. Натр Л. Основные сведения о метеорологической обусловленности главных физиологических процессов / Л. Натр // Погода и урожай / Пер. с чешского З. К. Благовещенской. – М. : Агропромиздат, 1990. – С. 76–79.
253. Натрова З. Продуктивность колоса зерновых культур / З. Натрова, Л. Смочек; пер. с чешск. Г. Н. Мирошниченко. – М. : Колос, 1983. – 45 с.
254. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Лісостепу України / Редкол.: М. В. Зубець (голова) [та ін.]. – К. : Логос, 2004. – 776 с.
255. Нетіс І. Т. Озима пшениця в зоні Степу / І. Т. Нетіс. – Херсон, 2004. – 96 с.
256. Неттевич Э. Д. Повышение потенциала продуктивности зерновых культур и скороспелость / Э. Д. Неттевич // Сельскохозяйственная биология. – 1982. – Т. 17, № 1. – С. 5–25.
257. Нечас И. Генетические и селекционные аспекты потенциала продуктивности растений / И. Нечас // Формирование урожая основных сельскохозяйственных культур / Пер. с чеш. З. К. Благовещенской. – М. : Колос, 1984. – С. 70–83.
258. Новая сортовая политика и сортовая агротехника озимой пшеницы / [А. А. Романенко, Л. А. Беспалова, И. Н. Кудряшов, И. Б. Аблова]. – Краснодар, 2005. – 224 с.
259. Носатовский А. И. Пшеница. / А. И. Носатовский. – М. : Сельхозизд, 1965. – 407 с.
260. Образцов А. С. Системный метод: применение в земледелии / А. С. Образцов. – М. : Агропромиздат, 1990. – 303 с.
261. Озимая пшеница Украинка 0246 Мироновской станции :

- монографический очерк [Составитель И. М. Еремеев]. – Издание Мированской станции. – К., 1928. – 105 с.
262. Олійник К. М. Морфологічні особливості формування продуктивності пшениці озимої за різних технологій вирощування / К. М. Олійник, Л. М. Кононюк, Л. В. Любич // Зб. наук. праць Національного наук. центру "Інститут землеробства УААН". – К., 2008. – Вип. 1. – С. 77–84.
263. Орлюк А. П. Конкуренция растений и проблемы отбора по количественным признакам у гибридов озимой пшеницы / А. П. Орлюк, К. В. Гончарова // Сельскохозяйственная биология. – 1987. – № 1. – С. 66–71.
264. Орлюк А. П. Мінливість висоти рослин пшениці озимої у нащадків різноспрямованих доборів / А. П. Орлюк, Н. Д. Колеснікова // Современные проблемы генетики, биотехнологии и селекции растений. – Х., 2001. – С. 231.
265. Орлюк А. П. Оценка качества зерна озимой мягкой пшеницы на ранних этапах селекции / А. П. Орлюк, В. А. Жужа // Selekcija i semenarstvo. Plant breeding and seed production. – Novi Sad, 2006. – Vol. XII, № 1-2. – Str. 15–21.
266. Орлюк А. П. Принципы трансгрессивной селекции / А. П. Орлюк, В. В. Базалий. – Херсон, 1998. – 274 с.
267. Орлюк А. П. Проблема поєднання високої продуктивності та екологічної стійкості сортів пшениці озимої / А. П. Орлюк, К. В. Гончарова // Фактори експериментальної еволюції організмів : Зб. наук. пр. / За ред. М. В. Роїка. – К. : Аграрна наука, 2003. – С. 180–187.
268. Орлюк А. П. Теоретичні основи селекції рослин / А. П. Орлюк. – Херсон : Айлант, 2008. – 572 с.
269. Орлюк А. П. Трансгрессия количественных признаков у гибридов озимой пшеницы / А. П. Орлюк // Цитология и генетика. – 1972. – Т. 6, № 1. – С. 52–56.

270. Особенности реализации потенциальной продуктивности мироновских сортов пшеницы / [В. Н. Ремесло, И. И. Василенко, Ф. М. Куперман, В. В. Мурашов] // Вестник с.-х. науки. – 1979. – № 10. – С. 12–20.
271. Павлов А. Н. Некоторые закономерности накопления белка в зерне пшеницы / А. Н. Павлов // Повышение качества зерна пшеницы. – М. : Агропромиздат, 1972. – С. 157–170.
272. Пакудин В. З. Методы оценки экологической пластичности сортов сельскохозяйственных культур / В. З. Пакудин, Л. М. Лопатина // Итоги работ по селекции и генетике кукурузы. – Краснодар, 1979. – С. 113–121.
273. Пакудин В. З. Оценка экологической пластичности сортов / В. З. Пакудин // Генетический анализ количественных и качественных признаков с помощью математико-статистических методов. – М. : ВНИИТЭИ сельхоз, 1973. – С. 40.
274. Панайотов И. Сочетание болгарской и украинской селекции с целью улучшения качества и продуктивности пшеницы / И. Панайотов, К. Костов // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін.-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К., 2008. – Вип. 8. – С. 98–105.
275. Параметры экологической пластичности сельскохозяйственных растений, их расчет и анализ : Методические рекомендации. – Новосибирск, 1984. – 24 с.
276. Патент на корисну модель № 38732 "Спосіб оцінювання і добору морозостійких форм озимих зернових культур / Хоменко Л. О., Шередеко Л. М., Кочмарський В. С., Яременко Р. В., Ткалич В. В. від 12.01.2009.
277. Пересыпкин В. Ф. Атлас болезней полевых культур / В. Ф. Пересыпкин. – К. : Урожай, 1987. – 280 с.
278. Пересыпкин В. Ф. Изменения некоторых физиологических процессов в листьях пшеницы под воздействием возбудителя септориоза / В. Ф. Пересыпкин, С. Н. Коваленко // Науч. тр. УСХА. – К., 1978. – Вып. 209. – С. 67–70.

279. Пересыпкин В. Ф. Симптомы септориоза озимой пшеницы в условиях Лесостепи Украины / В. Ф. Пересыпкин, С. Н. Коваленко // Микология и фитопатология. – 1977. – Т. 11, № 35. – С. 441–444.
280. Перспективы селекции сельскохозяйственных растений на период до 2015 года // ВНИИТЭИ агропром : Служебное информ. сообщение. – М., 1991. – № 46.
281. Питиримова М. А. Норма реакции как мера адаптации генотипа к варьирующим условиям среды / М. А. Питиримова, М. В. Ткачев, Л. Б. Подошкина // Норма реакции растений и управление селекционным процессом. – Л. : Агрофизический НИИ, 1982. – С. 38–44.
282. Підсумки сільськогосподарського виробництва в Україні у 2008 р. // Агропрофі. – 2009. – № 2-3. – С. 3–14.
283. Повышение качества зерна озимой пшеницы селекционными и агротехническими путями / В. И. Дидусь, Л. П. Кучумова, А. В. Заговора [и др.] // Проблемы повышения качества зерна : Научные труды ВАСХНИЛ. – М. : Колос, 1977. – С. 126–137.
284. Повышение продуктивности озимой пшеницы селекционным путём в условиях Лесостепи Украины / [Л. А. Животков, В. В. Шелепов, В. А. Власенко, Л. А. Коломиец] // Физиология и биохимия культурных растений. – 1999. – Т. 31, № 1. – С. 26–29.
285. Полимбетова Ф. А. О поступлении пластических веществ в развивающееся зерно пшеницы / Ф. А. Полимбетова, Л. К. Мамонов // Физиология растений. – 1967. – Т. 14, Вып. 1. – С. 29–37.
286. Полупан М. І. Класифікація ґрунтів України / М. І. Полупан, В. Б. Соловей, В. А. Величко // Ґрунтово-екологічне районування на адаптивних засадах – основа просторової параметризації ґрунтоутворення. – К. : Аграрна наука, 2005. – С. 144–155.
287. Попереля Ф. А. Компонентный состав глиаина и консистенция эндосперма как показатель качества зерна пшеницы / Ф. А. Попереля, Г. Н. Гасанова // Научн.-техн. бюл. ВСГИ. – Одесса, 1980. – Вып. № 3

- (37). – С. 21–25.
288. Попов Ю. В. Как сдерживать развитие болезней / Ю. В. Попов // Защита и карантин растений. – 2004. – № 4. – С. 20–21.
289. Пополнение, сохранение в живом виде и изучение мировой коллекции пшеницы, эгилопса и тритикале : Методические указания / [А. Ф. Мережко, Р. А. Удачин, В. Е. Зуев и др.] ; Под ред. А. Ф. Мережко. – СПб. : ВИР, 1999. – 82 с.
290. Просунко В. М. Як впливатиме зміна клімату на рослинництво? (Прогнози вчених) / В. М. Просунко // Селекція і насінництво : Міжвідомчий тематичний науковий збірник. – Харків, 2006. – Вип. 93. – С. 3–9.
291. Проценко Д. Ф. Зимостойкость зерновых культур / Д. Ф. Проценко, П. А. Власюк, О. И. Колоша. – М. : Колос, 1969. – 383 с.
292. Пучков Ю. М. Озимая мягкая пшеница Лира в северной зоне Краснодарского края / Ю. М. Пучков, Н. П. Фоменко, Г. Д. Набоков // Пшеница и тритикале: Мат. науч.-практ. конф. "Зеленая революция П. П. Лукьяненко". – Краснодар : Сов. Кубань, 2001. – С. 100–111.
293. Пучков Ю. М. Селекция пшеницы на устойчивость к ржавчине / Ю. М. Пучков, А. А. Воронкова // Доклады ВАСХНИЛ. – 1983. – Вып. 8. – С. 9–11.
294. Пшеница / [В. Н. Ремесло, М. В. Кузьменко, А. А. Созинов и др.] ; Под ред. В. Н. Ремесло. – К. : Урожай, 1977. – 428 с.
295. Пшеница: история, морфология, биология, селекция / [В. В. Шелепов, Н. П. Чебаков, В. А. Вергунов, В. С. Кочмарський] ; Под ред. В. В. Шелепова. – Мировновка, 2009. – 573 с.
296. Пшеницы мира / [В. Ф. Дорофеев, Р. А. Удачин, Л. В. Семенова и др.] ; Под ред. В. Ф. Дорофеева. – Л. : Агропромиздат, 1987. – 560 с.
297. Пыльнев В. В. Адаптивность озимой пшеницы в процессе селекции на повышение зерновой продуктивности в условиях Степной зоны / В. В. Пыльнев // Сельскохозяйственная биология. – 1995. – № 1. – С. 41–50.

298. Пыльнев В. В. Закономерности эволюции озимой пшеницы в результате селекции : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. биол. наук : спец. 06.01.05 "Селекция и семеноводство" / В. В. Пыльнев. – М., 1998. – 34 с.
299. Рабинович С. В. Мироновские пшеницы как исходный материал для селекции в нашей стране и за рубежом / С. В. Рабинович // Увеличение производства зерна – важная задача аграрной науки : Сб. науч. тр. / Мирон. ин-т пшеницы им. В. Н. Ремесло. – Мироновка, 1992. – Ч. 1. – С. 29–42.
300. Рабинович С. В. Современные сорта озимой пшеницы стран-членов СЭВ и других зарубежных государств как исходный материал для селекции / С. В. Рабинович, И. В. Васильева, Г. М. Суббота // Селекция и семеноводство. – 1988. – Вып. 64. – С. 15–21.
301. Рассел Г. Э. Селекция растений на устойчивость к вредителям и болезням / Г. Э. Рассел. – М. : Колос, 1982. – 420 с.
302. Результаты селекции озимой пшеницы на зимостойкость озимых зерновых в условиях Лесостепи Украины / [Л. А. Животков, В. В. Шелепов, Л. А. Коломиец, В. А. Власенко] // Повышение зимостойкости озимых зерновых: Сб. науч. тр. РАСХН. – М. : Колос, 1993. – С. 129–143.
303. Реализация потенциала качества зерна новых сортов озимой пшеницы / Г. И. Букреева, Л. А. Беспалова, И. Н. Кудряшов [и др.] // Земледелие. – 2011. – № 4. – С. 21–23.
304. Рекомендації з підготовки та проведення сівби озимих зернових колосових культур у Лісостепу України під урожай 2010 року / [М. Д. Безуглий, М. М. Гаврилюк, В. С. Кочмарський та ін.] – Миронівка, 2010. – 83 с.
305. Ремесло В. Н. Агротехника озимой пшеницы мироновских сортов / В. Н. Ремесло, В. К. Блажевский, В. Ф. Сайко // Мироновские пшеницы. – М. : Колос, 1976. – С. 162–175.
306. Ремесло В. Н. Биологическое обоснование сроков посева озимой пшеницы / В. Н. Ремесло, И. И. Ковтун // Селекция, семеноводство и

- сортовая агротехника пшеницы : Избр. тр. – М.: Колос, 1977. – С. 134–145.
307. Ремесло В. Н. Задачи и направления селекционной работы / В. Н. Ремесло, Л. А. Животков // Селекция и сортовая агротехника пшеницы интенсивного типа / Под ред. В. Н. Ремесло. – М. : Колос, 1982. – С. 12–15.
308. Ремесло В. Н. Методы и результаты селекции зимостойких высокопродуктивных сортов озимой пшеницы / В. Н. Ремесло // Методы повышения зимостойкости озимых зерновых культур. – М. : Колос, 1975. – С. 24.
309. Ремесло В. Н. Мироновские пшеницы / В. Н. Ремесло. – М. : Колос, 1976. – 336 с.
310. Ремесло В. Н. Некоторые итоги селекции озимой пшеницы / В. Н. Ремесло // Селекция, семеноводство и сортовая агротехника пшеницы : Избр. тр. – М. : Колос, 1977. – С. 150–164.
311. Ремесло В. Н. О селекции короткостебельных сортов для условий Лесостепи Украины / В. Н. Ремесло // Селекция короткостебельных пшениц. – М. : Колос, 1975. – С. 19–27.
312. Ремесло В. Н. Селекция озимой пшеницы на повышение качества зерна / В. Н. Ремесло, Н. И. Блохин // Проблемы повышения качества зерна : Науч. труды ВАСХНИЛ. – М. : Колос, 1977. – С. 11–18.
313. Ремесло В. Н. Сопряженная изменчивость в первичном отборе новых форм пшеницы / В. Н. Ремесло, Л. А. Животков // Вестник с.-х. науки. – 1984. – № 2. – С. 64–72.
314. Ремесло В. Н. Сорта озимой пшеницы мироновской селекции и особенности их агротехники / В. Н. Ремесло // Селекция, семеноводство и сортовая агротехника пшеницы : Избр. труды. – М. : Колос, 1977. – С. 128–134.
315. Ремесло В. Н. Сортовая агротехника пшеницы : Изд. 2-е, перераб. и доп. / В. Н. Ремесло, В. Ф. Сайко. – К. : Урожай, 1981. – 200 с.

316. Ремесло В. Н. Усовершенствованный метод изменения типа развития пшеницы / В. Н. Ремесло, В. В. Ремесло // Науч.-техн. бюл. ВИР. – 1984. – Вып. 146. – С. 25–28.
317. Ремесло В.Н. Эффективность отбора по признаку зимостойкости в гибридном материале, полученном от скрещивания озимой пшеницы различного эколого-географического происхождения / В. Н. Ремесло, Л. И. Волошина // Селекция, семеноводство и сортовая агротехника зерновых и кормовых культур : Сб. науч. тр. МНИИССП. – 1980. – Вып. 6. – С. 3–7.
318. Ресурсозберігаюча і екологічно чиста технологія вирощування пшениці озимої / [Л. О. Животков, М. В. Душко, О. Я. Степаненко та ін.] ; за ред. Л. О. Животкова і О. К. Медведовського. – К. : Урожай, 1992. – С. 92–101.
319. Ретьман С. В. Септоріоз / С. В. Ретьман, С. І. Коломієць, С. І. Зібцев // Захист рослин. – 2001. – № 5. – С. 4–5.
320. Роїк М. В. Системне наукове забезпечення розвитку сучасної технології селекційного процесу / М. В. Роїк // Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів. – К., 2003. – № 1. – С. 17–36.
321. Рокицкий П.Ф. Биологическая статистика : Изд.3-е, испр. / П. Ф. Рокицкий. – Минск : Вышэйшая школа, 1973. – 320 с.
322. Роль селекции в повышении эффективности устойчивости земледелия / Селекция и сортовая агротехника пшеницы интенсивного типа [В. Н. Ремесло, Ф. М. Куперман, Л. А. Животков и др.] ; Под ред. В. Н. Ремесло. – М. : Колос, 1982. – С. 9–12.
323. Роль строків сівби / В. П. Кавунець, А. І. Шевченко, В. І. Русанов [та ін.] // Насінництво. – 2005. – № 10. – С. 19–20.
324. Руководство по досмотру и экспертизе растительных и других подкарантинных материалов. – М. : Колос, 1972. – 440 с.
325. Русанов В. І. Урожайність провідних сільськогосподарських культур у сівоzmінах та за беззмінного їх вирощування / В. І. Русанов,

- М. П. Яблунівська, А. І. Шевченко // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2006. – Вип. 5. – С. 198–203.
326. Рябченко Н. А. Комплексная устойчивость сортов озимой пшеницы / Н. А. Рябченко, А. Г. Косов // Защита растений. – 1991. – № 4. – С. 19.
327. Рябчун В. К. Генетичні ресурси рослин та їх роль у селекції / В. К. Рябчун, Р. Л. Богуславський // Теоретичні основи селекції польових культур. – Харків, 2007. – С. 363–398.
328. Рябчун Н. І. Зимостійкість пшениці озимої та методи її оцінки при селекції нових сортів / Н. І. Рябчун // Зб. наук. праць СГІ – Національного центру насіннєзнавства та сортовивчення. – Одеса, 2005. – Вип. 6 (46). – С. 68–75.
329. Сабадин Н. А. Морфофизиологические показатели потенциальной и реальной продуктивности новых сортов и перспективных линий озимой пшеницы мироновской селекции / Н. А. Сабадин, Л. Д. Прокопенко // Биологические резервы повышения урожайности зерновых колосовых культур : Сб. науч. тр. / МНИИССП. – Мироновка, 1989. – С. 19–30.
330. Савельев В. Ф. Вредители и болезни озимой пшеницы и меры борьбы с ними в условиях орошения / В. Ф. Савельев, О. Д. Шелудько, Е. Я. Полякова // Вестник с.-х. науки. – 1978. – № 3. – С. 29–31.
331. Сагитов А. О. Защита зерновых культур в Казахстане / А. О. Сагитов, Г. А. Жармухамедова // Защита и карантин растений. – 2004. – № 2. – С. 13–15.
332. Сайко В. Вітчизняне зернове господарство. Розмов багато, ефективності – мало / В. Сайко // Зерно і хліб. – 2005. – № 6. – С. 6–7.
333. Сайко В. Ф. Агротехника озимой пшеницы мироновских сортов / В. Ф. Сайко // Мироновские пшеницы / Под общ. ред. В. Н. Ремесло. – М. : Колос, 1976. – С. 149–217.
334. Сайко В. Ф. Землеробство на шляху до ринку / В. Ф. Сайко. – К. : Ін-т землеробства УААН, 1997. – 48 с.

335. Сайко В. Ф. Сівозміни у землеробстві України / В. Ф. Сайко, П. І. Бойко. – К. : Аграрна наука, 2002. – 146 с.
336. Сайко В. Ф. Технологія вирощування високоякісного зерна пшениці озимої в Лісостепу та Поліссі України / В. Ф. Сайко, І. М. Свидинюк, Л. М. Кононюк // Посібник українського хлібороба. Спецвипуск : Рекомендації з вирощування якісного зерна та підняття його класності. – 2009. – С. 45–48.
337. Самыгин Г. А., Мельницкий В. Н. Промораживание проросших семян озимой пшеницы как метод оценки относительной морозостойкости / Г. А. Самыгин, В. Н. Мельницкий // С.-х. биология. – 1980. – Т. 15, № 6. – С. 935–938.
338. Санин С. С. Влияние вредных организмов на качество зерна / С. С. Санин // Защита и карантин растений. – 2004. – № 1. – С. 14–18.
339. Селекция и сортовая агротехника озимой пшеницы интенсивного типа / [В. Н. Ремесло, Ф. М. Куперман, Л. А. Животков и др.]; Под ред. В. Н. Ремесло. – М. : Колос, 1982. – 303 с.
340. Селекційна цінність ліній і сортів пшениці м'якої озимої в умовах лісостепу України / В. С. Кочмарський, Н. П. Замліла, Г. Б. Вологдіна [та ін.] // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла – Миронівка, 2012. – Вип. 11-12. – С. 110–122.
341. Селекція пшениці озимої в умовах західного Лісостепу України / [В. А. Борисенко, Ю. С. Грицевич, Г. М. Лісничук, О. І. Савчук] // Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть. у 4-х т. / редкол.: В. В. Моргун (гол. ред.) [та ін.]. – К. : Логос, 2001. – Т. 2. – С. 474–480.
342. Сечняк Л. К. Влияние агрофона на химический состав зерна разных сортов озимой пшеницы / Л. К. Сечняк // Агрохимия. – 1969. – № 2. – С. 48–53.
343. Скринінг колекції озимої пшениці за стійкістю до септоріозу (*Septoria tritici* Rob. et Desm.) / О. Ю. Леонов, Н. М. Захарова, І. Б. Стрельцова [та ін.] // Селекція і насінництво. – Харків, 2004. – Вип. 92. – С. 9–16.
344. Смирнова Л. А. Толерантность сортов пшеницы к бурой ржавчине /

- Л. А. Смирнова, Д. А. Соломатин // Микология и фитопатология. – 1991. – Т. 25, вып. 3. – С. 253–256.
345. Снедекор Дж. У. Статистические методы в применении к исследованиям в сельском хозяйстве и биологии: Пер. с англ. В. Н. Перегудова / Дж. У. Снедекор – М. : Сельхозиздат, 1961. – 503 с.
346. Соболев Н. А. Методика оценки экологической стабильности сортов и генотипов / Н. А. Соболев // Проблемы отбора и оценки селекционного материала. – К. : Наукова думка, 1980. – С. 100–106.
347. Созинов А. А. Генетика и селекция: задачи и перспективы / А. А. Созинов. – М.: Знание, 1987. – С. 3–63.
348. Созинов А. А. Генетический аспект стабильности производства зерна / А. А. Созинов, А. А. Корчинский, П. П. Литун // Урожай и адаптивный потенциал экологической системы поля : Сб. науч. тр. – К. : УААН, 1991. – С. 2–13.
349. Созинов А. А. Генетическое улучшение пшеницы / А. А. Созинов, А. П. Орлюк, А. А. Корчинский. – К. : Укр. ИНТЭИ, 1993. – 132 с.
350. Созинов А. А. Использование генетических методов в селекции / А. А. Созинов // Достижения сельскохозяйственной науки. – М., 1987. – С. 91–108.
351. Созинов А. А. Повышение методического уровня и эффективности селекционной работы / А. А. Созинов // Вестник с.-х. науки. – 1981. – № 9. – С. 7–14.
352. Созинов А. А. Проблемы увеличения белковости зерна пшеницы / А. А. Созинов, Ф. А. Попереля // Проблемы повышения качества зерна: Научные труды ВАСХНИЛ. – М. : Колос, 1977. – С. 18–30.
353. Созинов А. А. Улучшение качества зерна озимой пшеницы и кукурузы / А. А. Созинов, Г. П. Жемела. – М. : Колос, 1983. – 270 с.
354. Сорти, попередники та строки сівби як основні фактори оптимізації вирощування пшениці озимої / [Ю. В. Бабіч, М. М. Солодушко,

- М. І. Пихтін, М. І. Громов] // Бюл. Ін-ту зернового господарства. – Дніпропетровськ, 2001. – № 17. – С. 19–24.
355. Сроки сева озимой пшеницы и их биологическое обоснование / [В. Н. Ремесло, Ю. П. Шалин, В. К. Блажевский, И. И. Ковтун] – К. : Урожай, 1971. – 70 с.
356. Стан озимих зернових культур в умовах посушливої осені 2009 року в Лісостепу України / [В. Кочмарський, Г. Ковалишина, В. Русанов, В. Кириленко] // Пропозиція. – 2009. – № 12. – С. 68–69.
357. Стан та перспективи розвитку селекції пшениці озимої з підвищеним рівнем адаптивності та якості в Лісостепу України / [М. І. Єльніков, М. М. Грідін, Н. А. Глухова, А. Ф. Звягін] // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К., 2008. – Вип. 8. – С. 155–164.
358. Старостин С. Т. Основные вредители, болезни и сорняки яровой пшеницы / С. Т. Старостин // Защита растений. 1987. – № 5. – С. 25–27.
359. Статистичний бюлетень. – К., 2007. – 20 с.
360. Статистичний щорічник України за 2005 рік. – К.: Консультант, 2006. – С. 158–169.
361. Створення стійких сортів пшениці озимої з використанням комплексних інфекційних фонів патогенів у ланках селекційного процесу : Методичні рекомендації / [В. В. Шелепов, В. І. Дубовий, В. В. Кириленко та ін.]; під ред. акад. М. П. Лісового та проф. В. В. Шелепова. – К. : Колобіг, 2005. – 20 с.
362. Стельмах А. Ф. Генетический и физиологический анализ темпов начального развития современных сортов озимой мягкой пшеницы / А. Ф. Стельмах, В. И. Файт // Управление продукционным процессом в агротехнологиях XXI века: реальность и перспективы: Материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 35-летию образования Белгородского НИИСХ, 15-16 июня 2010 г. – Белгород : Отчий край, 2010. – С. 230–234.
363. Страхов Т. Д. Мечников и пути развития фитопатологии / Т. Д. Страхов // Памяти великого русского учёного: Сб. статей И. И. Мечникова –

- Харьков, 1947. – С. 123–140.
364. Сулейманов М. К. Севообороты без чистого пара / М. К. Сулейманов // Земледелие. – 1994. – № 3. – С. 14–16.
365. Сусидко П. И. Вредители / П. И. Сусидко, Н. А. Федько // Пшеница. – К. : Урожай, 1977. – С. 138–148.
366. Сухоруков А. Ф. Методы и результаты селекции озимой мягкой пшеницы на зимостойкость и посухостойкость / А. Ф. Сухоруков // Генетика, селекция и семеноводство с.-х. культур : Материалы междунар. научн.-практ. конф. / Самарский НИИСХ и Поволжский НИИСХ. – Самара, 2003. – С. 43–44.
367. Сухоруков А.Ф. Характер наследования количественных признаков гибридами озимой пшеницы при орошении / А. Ф. Сухоруков // Селекция и семеноводство. – 1986. – № 5. – С. 12–14.
368. Теоретичні основи базової технології селекції / П. П. Літун, В. В. Кириченко, В. П. Петренкова [та ін.] // Теоретичні основи селекції польових культур : Зб. наук. праць / ІР ім. В. Я. Юр'єва УААН. – Харків, 2007. – С. 9–121.
369. Тетеревникова-Бабаян Д. Н. Грибы рода Септория в СССР / Д. Н. Тетеревникова-Бабаян. – Ереван, 1987. – 320 с.
370. Технологія виробництва насіння пшениці озимої в правобережному Лісостепу України : Методичні рекомендації / За ред. канд. с.-г. наук В. С. Кочмарського, В. П. Кавунця. – Миронівка, 2011. – 128 с.
371. Тищенко В. Зимостійкість – основна складова адаптивного потенціалу сортів пшениці озимої / В. Тищенко, Ю. Палій // Зерно і хліб. – 2011. – № 1. – С. 46–48.
372. Товстик М. Г. Сроки посева и нормы высева озимой пшеницы на богаре юга Киргизии : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. с.-х. наук : спец. 06.01.09 «Растениеводство» / М. Г. Товстик. – Фрунзе, 1958. – 27 с.
373. Турбин Н. В. Биология и сельское хозяйство (Генетико-физиологические основы селекции растений) / Н. В. Турбин. – М. : Знание, 1978. – 64 с.

374. Уліч Л. І. Вплив висоти рослин сортів пшениці озимої на стійкість до вилягання і продуктивність посівів / Л. І. Уліч, О. Л. Уліч // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – 2006. – С. 55–63.
375. Уліч О. Л. Нове покоління низькорослих і напівкарликових сортів пшениці – біологічна основа високої продуктивності / О. Л. Уліч // Біологічні науки і проблеми рослинництва : Зб. наук. праць УДАУ (спец. вип.). – Умань, 2003. – С. 405–410.
376. Уоддингтон К. Морфогенез и генетика / К. Уоддингтон. – М. : Мир, 1964. – 259 с.
377. Уразалиев Р. А. Селекционно-генетические аспекты морозостойкости озимой пшеницы / Р. А. Уразалиев, И. А. Нуржисов // Повышение зимостойкости озимых зерновых: Научн. тр. РАСХН. – М. : Колос, 1993. – С. 35–42.
378. Усовершенствованный способ оценки и отбора морозостойких растений селекционного материала озимых зерновых культур (Поиски и решения) / [Дубовий В. И., Чепур А. Т., Яременко Р. В. и др.] // Под. ред. д.-ра с.-х. наук, профессора Л. А. Животкова. – К., 1998. – 38 с.
379. Файт В. І. Ідентифікація і ефекти алелів генів темпів розвитку пшениці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора біол. наук : спец. 03.00.15. "Генетика" / В. І. Файт. – Одеса, 2009. – 39 с.
380. Федин М. А. О гетерозисе пшеницы / М. А. Федин. – М. : Колос, 1970. – 240 с.
381. Федорова Н. А. Белковость зерна озимой пшеницы и его хлебопекарные качества в связи со сроками сева / Н. А. Федорова // Земледелие и крупяные культуры. – К. : Изд-во УСХА, 1960. – С. 99–106.
382. Федорова Н. А. Влияние сроков сева на продуктивность озимой пшеницы сорта Полесская 70 / Н. А. Федорова, М. В. Сокоренко, Ю. П. Кузьменко // Земледелие. – 1982. – Вып. 56. – С. 40–44.
383. Федорова Н. А. Зимостійкість та врожайність пшениці озимої / Н. А. Федорова. – К. : Урожай, 1972. – 258 с.

384. Федорова Н. А. Озимая пшеница в Полесье / Н. А. Федорова // Пшеница. – К. : Урожай, 1977. – С. 300–315.
385. Феоктістов П. О. Адаптивний потенціал посухо- і морозостійких сортів м'якої та твердої пшениці озимої / П. О. Феоктістов, І. П. Григорюк // Физиология и биохимия культурных растений. – 2003. – Т. 35, № 6. – С. 535–548.
386. Феоктістов П. О. Основні вимоги до адаптивності сорту в умовах глобальних змін клімату / П. О. Феоктістов, С. А. Помонд // Наук.-техн. бюл. Мирон. ін-ту пшен. ім. В. М. Ремесла. – К. : Аграрна наука, 2004. – Вип. 3. – С. 40–46.
387. Филипченко Ю. А. Генетика мягких пшениц / Ю. А. Филипченко. – М. : Наука, 1979. – 311 с.
388. Фоменко М. А. Основные маркеры при селекции на продуктивность в условиях степи Ростовской области / М. А. Фоменко // Генетика и селекция растений на Дону. – Рн/Д, 2003. – Вып. 3. – С. 36–47.
389. Хангильдин В. В. Генетико-селекционное обоснование моделей сортов яровой пшеницы и гороха для Поволжско-Уральского региона / В. В. Хангильдин // Вопросы генетики и селекции на Урале и в Зауралье. – Свердловск, 1979. – 280 с.
390. Хангильдин В. В. Гомеостатичність і адаптивність сортів озимої пшениці / В. В. Хангильдин, Н. А. Литвиненко // Научно-техн. бюл. ВСГИ. – Одесса, 1981. – вып. 1 (39). – С. 8–14.
391. Хангильдин В. В. О принципах моделирования сортов интенсивного типа / В. В. Хангильдин // Генетика количественных признаков растений. – М., 1978. – С. 111–116.
392. Хангильдин В. В. Теоретическое обеспечение селекционного процесса / В. В. Хангильдин // Генетико-физиологические основы селекции озимой мягкой пшеницы : Сб. науч. трудов / Всесоюзный селекционно-генетический институт. – Одесса, 1991. – С. 5–13.
393. Характеристика новоствореного матеріалу пшениці м'якої озимої на

- поліпшення показників адаптивності у Лісостепу / В. В. Кириленко, О. В. Гуменюк, Г. С. Басанець [та ін.] // Фактори експериментальної еволюції організмів : зб. наук. праць / Укр. т-во генет. і селекц. – К. : Логос, 2008. – Т. 5. – С. 52–57.
394. Хоменко С. О. Селекція озимої пшениці на стійкість до септоріозу (*S. tritici*) із застосуванням мутагенних чинників / С. О. Хоменко // Генетичні ресурси для адаптивного рослинництва мобілізація, інвентаризація, збереження, використання: Міжнар. наук.-практ. конф. / Інститут землеробства і тваринництва західного регіону УААН. – Оброшино, 2005. – С. 236–237.
395. Хотылева Л. В. Взаимодействие генотипа и среды / Л. В. Хотылева, Д. Л. Тарутина. – Мн. : Наука и техника, 1982. – 109 с.
396. Хотылева Л. В. Генетический контроль морфофизиологических и физиолого-биохимических процессов у яровой пшеницы / [Л. В. Хотылева, Т. Д. Шевелуха, В. П. Деева, А. П. Ермишин]. – Мн. : Наука и техника, 1984. – 149 с.
397. Хотылева Л. В. Генетический контроль формирования семенной продуктивности у мягкой пшеницы в онтогенезе / Л. В. Хотылева, Р. Н. Стельмакова // Генетика развития: 2-е Всесоюзное совещание. – Ташкент, 1990. – С. 29–31.
398. Цильке Р. А. Моносомный анализ длины колоса мягкой яровой пшеницы / Р. А. Цильке // Генетика. – 1976. – Т. 12, № 10. – С. 5–9.
399. Цимбал М. М. Кореневі гнилі пшениці озимої та особливості їх розвитку в центральному Степу УРСР / М. М. Цимбал, А. А. Морщацький // Вісн. с.- г. науки. – 1969. – № 2. – С. 48–52.
400. Чайка В. М. Зміна клімату та фітосанітарний стан агроценозів у Лісостепу / В. М. Чайка, Т. І. Адаменко // Агроном. – 2008. – № 2 (20). – С. 12–13.
401. Чекалин Н. М. Изменчивость признаков в популяциях озимой пшеницы

- в зависимости от типа и направления отбора / Н. М. Чекалин, В. Г. Беляева // Селекция и семеноводство. – 1986. – № 2. – С. 5–15.
402. Шакирзянов А. Х. Методы и результаты селекции озимых зерновых культур в Республике Башкортостан / А. Х. Шакирзянов. – Уфа : Башкир. НИИ сельского хоз-ва, 2004. – 204 с.
403. Шалин Ю. П. Рост и развитие растений / Ю. П. Шалин, С. В. Бирюков, В. Н. Мусич // Пшеница; Под ред. Л. А. Животкова; сост. А. К. Медведовский. – К. : Урожай, 1989. – С. 22–29.
404. Шевелуха В. С. Важный резерв / В. С. Шевелуха // Защита растений. – 1978. – № 4. – С. 2.
405. Шевелуха В. С. Периодичность роста сельскохозяйственных растений и пути ее регулирования / В. С. Шевелуха. – М. : Колос, 1980. – 455 с.
406. Шелепов В. В. Об отборе морозостойких форм озимой пшеницы при промораживании гибридов разных поколений / В. В. Шелепов, А. Ф. Мельников, Л. А. Коломиец // Селекция и семеноводство. – 1992. – № 6. – С. 11–14.
407. Шелепов В. В. Термический мутагенез как фактор создания высокозимостойких сортов пшеницы / В. В. Шелепов, Л. А. Коломиец // Селекция, семеноводство и возделывание полевых культур : Материалы Междунар. конф. "Проблемы аграрного производства южного региона России". – Ростов-на-Дону, 2004. – С. 339–343.
408. Широкий унифицированный классификатор СЭВ (рода *Triticum* L.). – Л., 1989. – 42 с.
409. Экология семян пшеницы / [Л. К. Сечняк, Н. А. Киндрук, О. К. Слюсаренко и др.]. – М. : Колос, 1981. – 349 с.
410. Austin R. B. Genetic improvement in the yield of winter wheat, a further evaluation / R. B. Austin, M. A. Ford, C. L. Morgan // J. Agr. Sci. – London, 1989. – Vol. 112, № 3. – P. 295–301.
411. Babayants L. T. Strategy and breeding results of winter wheat resistance to *Puccinia recondita* Rob. ex Desm. f. sp. *tritici* in the South Ukraine conditions

- // Approaches to improving disease resistance in meet future needs: Airborne pathogens of wheat and barley. – Praha, 1997. – P. 97–101.
412. Becker H. C. Stability analysis in plant breeding / H. C. Becker, J. Léon // Plant Breeding. – 1988. – Vol. 101. – P. 1–23.
413. Borlaug N. E. Wheat breeding and its impact on world food supply / N. E. Borlaug // Proc. 3rd Inter. Wheat Genet Sump. – Canberra, 1968. – P. 1–36.
414. Coghlan S. E. Photosynthesis in green-islands on powdery mildew-infected barley leaves / S. E. Coghlan, D. R. Walters // Physiol. and Mol. Plant Pathol. – 1992. – Vol. 40, № 1. – P. 31–38.
415. Craufurd P. O. Effect of photoperiod and chlormequat on apical development and growth in a spring wheat (*Triticum aestivum*) cultivar / P. O. Craufurd, P. M. Cartwright // Ann. Bot. – 1989. – 63. – P. 515–525.
416. Donald C. M. The breeding of wheat idiotypes / C. M. Donald // Euphytica. – 1968. – Vol. 17. – P. 385–403.
417. Ebert D. E. Aspects der Ertragsvorsehung bei Getreide / D. E. Ebert // Agroforum. – 1966. – 137 s.
418. Effect of Water Stress on Physico-Chemical Properties of Wheat (*Triticum aestivum* L.) / I. R. Noorka, S. Rehman, J. R. Haidry [et al.] // Pakistan J. Botany. – 2009. – Vol. 41, No. 6. – P. 2917–2924.
419. Evans L. T. Crop Evolution, Adaptation and Yield / L. T. Evans. – Cambridge: Cambr. Univ. Press, 1993. – 30 p.
420. Finlay K. W. The analysis of adaptation in a plant breeding programme / K. W. Finlay, G. N. Wilkinson // Aust. J. Agric. Res. – 1963. – Vol. 14, N 5. – P. 743–754.
421. Forre H. R. Can mildew assist in the entry of *Fusarium* fungi into wheat leaves? / H. R. Forre, F. H. Rijdsdijk, J. C. Zadoks // Neth. J. Plant Pathol. – 1982. – Vol. 88, №3. – P. 123–128.
422. Fried P. Yield loss caused by *Erysiphe graminis* f. sp. *tritici* on single culms of "Chancellor" Wheat and four multilines / P. Fried // Z. Pflanzenkrankh. –

1981. – № 88. – S. 256–264.
423. Genevois L. La Revolution verte / L. Genevois // Cahiers rationalistes. – 1972. – Vol. 292. – P. 148–168.
424. Guggan B. L. Agronomic evaluation of a tiller inhibition gene (tin) in wheat. II. Growth and partitioning of assimilate / B. L. Guggan, R. A. Richards, A. F. van Herwaarden // Austr. J. Agr. Res. – 2005. – Vol. 56, № 2. – P. 179–186.
425. Hanusova R. Genetika rezistence odrud psenice ozime Alka, Asta, Astella, Boka, Bruta, Ina, Mona, Rexia, Samara and Siria k pradli travnimi / R. Hanusova, P. Bartos // Plant Protection Sci. – 1988. – Vol. 34, N 1. – P. 27–31.
426. Influence of powdery mildew on the photosynthetic activity of winter wheat / [S. Xianguao, X. Beicheng, Z. Tong, L. Songgang] // Acta Sci. Natur. Univ. Pekinensis. – 1990. – Vol. 26, № 3. – P. 363–368.
427. Jaczewska-Kalicka A. Zaleznosc strat plonu pszenicy od ozimej od nasilenia wystepowania chorob / A. Jaczewska-Kalicka // Mat. 35 Sesji Nauk. IOR. – Poznań, 1994. – P. 160–162.
428. Janczak C. Dominujace choroby grzybowe zboz w 1997 roku i ich skutki / C. Janczak, T. Laweck, A. Pawlak // Progress in Plant Protection. – 1998. – Vol. 38, № 2. – P. 467–469.
429. King J. E. A review of Septoria diseases of wheat and barley / J. E. King, R. J. Cook, S. C. Melville // Ann. Appl. Biol. – 1983. – № 103. – P. 345–373.
430. Kumar S. Evaluation of slow mildewing resistance in wheat cultivars under field conditions / S. Kumar, A. Tewari // Cereal Rusts and Powdery Mildews Bull. – 1999. – № 25-29. – P. 9–13.
431. Levitt D. A. Responses of plants to environmental stresses: Chilling, Freezing and High Temperature Stress / D. A. Levitt. – New York-London : Academic Press, 1980. – Vol. 1. – 497 pp.
432. Mather K. Poligenic inheritance and natural selection / K. Mather // Biol. Reprod. – 1943. – Vol. 18. – P. 32–64.
433. McIntosh R. A. Close genetic linkage of conferring adult-plant resistance of

- leaf rust and stripe in wheat / R. A. McIntosh // *Plant Pathology*. – 1992. – Vol. 41, № 5. – P. 523–527.
434. Neiwoehner A. S. Virulence of *Blumeria graminis* f. sp. *tritici* on winter wheat in the Eastern United States / A. S. Neiwoehner, S. Leath // *Plant Disease*. – 1998. – Vol. 82, № 1. – P. 64–68.
435. Oury F. X. Yield and grain protein concentration in bread wheat: how to use the negative relationship between the two characters to identify favourable genotypes? / F. X. Oury, C. Godlin // *Euphytica*. – 2007. – Vol. 157. – P. 45–57.
436. Pike K. S. A review of barley dwarf virus grain losses / K. S. Pike // *World perspectives on barley yellow dwarf : Proc. Int. Workshop on BYDV, Udine, Italy, DCAS / CIMMYT, 1990*. – P. 356–361.
437. Plaha L. Monosomic analysis of photoperiod in wheat / L. Plaha, F. Mikala // *Crop Sci.* – 1975. – Vol. 15, № 4. – P. 503–505.
438. Reis E. M. Efeito de oídio, causado por *Erysiphe graminis*, sobre o rendimento de grãos de trigo / E. M. Reis, R. T. Casa, L. L. Hoffmann // *Fitopatologia Brasileira*. – 1997. – Vol. 22, № 4. – P. 492–495.
439. Saur R. Wiederschlagsmengen und Tagestemperaturen und dem Befall mit Pilzkrankheiten an Getreide / R. Saur, F. Locer // *Z. Pflanzenkrankh.* – 1989. – № 1. – S. 131–141.
440. Sedimentation value as an index of dough-mixing characteristics in early-generation wheat selection / L. Zeleny, W. T. Greenaway, G. M. Gurney [et al.] // *Cereal Chem.* – 1960. – Vol. 37. – P. 673–678.
441. Shaner G. Epidemiology of leaf blotch soft red winter caused by *Septoria tritici* and *Stagonospora nodorum* / G. Shaner, G. Buechley // *Plant Disease*. – 1995. – Vol. 79, № 9. – P. 928–938.
442. Singh R. P. Pathogenity variations of *Puccinia recondita* f. sp. *tritici* in wheat-growing areas of Mexico during 1988 and 1989 / R. P. Singh // *Plant Disease*. – 1991. – Vol. 75, № 8. – P. 790–794.
443. Sip V. The response of selected winter wheat cultivars to artificial infection with *Septoria tritici* under field conditions / V. Sip, E. Stuchlikova, J. Chrpova

- // Czech J. Genet. Plant Breed. – 2001. – № 37. – P. 73–81.
444. Slafer G.A. Sensitivity of wheat phasic development to major environmental factors: a re-examination of some assumptions made by physiologists and modellers / G. A. Slafer, H. M. Rawson // Aust. J. Plant. Physiol. – 1994. – 21. – P. 393–426.
445. Source-sink relationships in wheat leaves infected with powdery mildew. Changes in the regulation of the Calvin cycle / [D. P. Wright, B. C. Baldwin, M. C. Shephard, J. D. Sholts] // Physiol. and Mol. Plant Pathol. – 1995. – Vol. 47, No 4. – P. 255–267.
446. Szunics L. Rezisztencia gének felhasználása a búzalisztharmat elleni biológiai növényvédelemben / L. Szunics // Novenytermeles. – 1990. – Vol. 39, N 1. – P. 1–9.
447. Tai G. C. C. Genotypic stability analysis and its application to potato regional trials / G. C. C. Tai // Crop Sci. – 1971. – Vol. 11. – P. 186–190.
448. Tambussi E. A. Ear of durum wheat under water stress: water relation and photosynthetic metabolism / E. A. Tambussi, S. Nogues, J. L. Araus // Planta. – 2005. – Vol. 221, № 3. – P. 446–458.
449. The response of selected winter wheat cultivars to artificial infection with *Septoria tritici* under field conditions / P. Bartos, V. Sip, J. Chrpova [et al.] // Czech J. Genet. Plant Breed. – 2002. – № 38. – P. 16–28.
450. Wricke G. Über eine Methode zur Erfassung der Ökologischen Streubreite in Feld-versuchen / G. Wricke // Z. Pflanzenzüchtg. – 1962. – Bd. 47, № 1. – S. 92.